

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries
and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

Mar. misc. 3

14 B 41

गायनप्रकाश

हाग्रंथभाऊशास्त्रीअष्टपुत्रेयाणी

पुणेंयेथे

ज्ञानप्रकाशछापखान्यांत

छापिला.

सन १८५०इसवी.

प्रस्तावना

श्रीगायनप्रकाशनामकग्रंथभाऊशास्त्रीअष्टपुत्रे
वांयीकर याणीकेलात्यांतप्रथम गायनशास्त्रांतीलपदार्थसम-
जण्याविषयीं अनुक्रमणिकाकेलीआहे पुढे गायनांतील प-
दार्थ सामान्यसमजण्याविषयीं आर्योवृत्तानेपरिभाषाकेली
आहे याग्रंथाविषयीं संस्कृतग्रंथाधारग्रंथ. संगीतरत्नाकर १
संगीतदर्पण २ सुभाषितनाई. धर ३ व प्राकृतग्रंथ सत्सैया
४ आणिपुराणांतरीय वाक्यावरून संस्कृताची महादीयाशा-
स्त्रांतील पदार्थसमजण्याविषयींकेलीआहे हाग्रंथ पाहणा-
ऱ्यांस शास्त्रानुगम समजण्याविषयींक्रम जोबांधलातोअव-
लोकनकेलाअसतां सामान्यज्ञानहोण्याविषयीं कांहींयेक
संग्रह येणारनाहीं. याग्रंथांतसंग्रह बहुत शास्त्राचीपरिभाषा
व रागांचीरूपे व त्या, त्या, रागांच्यासुरावर्तीयाखेरीज संस्कृता-
धारावरून सप्रमाण लिहिल्याआहेतव व्यवहारिकराग जे
हल्ली गातात त्याच्याहीस्वरावर्तीप्रस्तुतप्रमाणावरूनकेल्या आ-
हेत. सारांश हाग्रंथ पाहिलाअसतां गायनाविषयींप्रकाश होई-
ल. कदाचीत हें पाहूनगातांजरीनआलें तथापि शास्त्रीयज्ञान
निश्चयेंकरून होईल. हाग्रंथपाहिलाअसतां ग्रंथकर्त्याचें
ज्ञानजेंआहे तें समजेल ह्मणून सर्वानी आदरेंकरून वाचावा.

अनुक्रमणिका.

१ प्रस्तावना.	पृष्ठ.
१ अनुक्रमणिका.	११
१ पंडितमान्यता.	१२.
१ परिभाषाप्रकरण.	१३
<hr/>	
शब्दउत्पन्नहोण्याचा- क्रम.	१
स्वरावरह् स्वादिसंज्ञा. वर्णची स्थाने.	२ ३
सप्तस्वरोत्पत्ति. आणि- रागसंभवासकारण.	४
स्वरसंज्ञावर्णन.	५
ग्रामविचार.	६
ग्रामलक्षण.	७
मूर्छनालक्षण आणि- श्रुतिसंख्यानियम.	८
श्रुतीसमजण्याचें कोष्ठक. १.	
मूर्छनाभेदवर्णन. व अ- न्वर्थसंज्ञा.	१०
षड्भादिस्वरोत्पत्ती.	११
ग्वरजसंज्ञावर्णन.	१२.
षड्भादिपदाची व्यु- त्पत्तीवभाषकजाती.	१३
जातिवर्णन.	१४
शरीरांत स्वरउत्पन्नहो- ण्याचा पुरुष.	१५
स्वरापासून स्वरोत्पन्नव- र्णन.	१६
स्वरावरउदात्तादिगुणव.	१७
मूर्छनाभेदसमजण्या- चा पुरुष.	१८
संस्कृतमतानुयायीराग.	१९
त्याच रागांचा क्रम.	२०
संस्कृतरागाचें कोष्ठक.	२१
रागतालप्रशंसा.	२२
गाण्यास १४ दोष व-	
६ गुणवर्णन.	२३
गमक व ताल व अला- प यांचे लक्षण.	२४

अनुक्रमणिका.

पृष्ठ.	पृष्ठ.
आलापस्वरशब्दविवर्ण. २५	भैरव रागाचें स्वरूप. ४०
गुरु १ लघु २ द्रुत ४-या- चें लक्षण. २६	भैरवाचा गायननियम ४१
येक्का तालाचें वर्णन. २७	भैरवाच्या स्वरांचें कोष्ठक ४२
त्रिवट तालगतीचें वर्णन. २८	भैरवाचें नवीन ध्रुपदव- र्णन. ४३
आदितालप्रकारवर्णन. २९	भैरवी स्वरूपवर्णन. ४४
समेच्या गतीचें वर्णन. ३०	भैरवी स्वरानियम- आणि कोष्ठक. ४५
अल्हाच्या गतीचें वर्णन. ३१	भैरवीचें प्रसिद्ध पद व त्याजवरस्वरनियम. ४६
दीपचंदी व ग जलयाची गत- व धमाराची दुगणगत. ३२	बंगाली स्वरूपवर्णन. ४७
बिलंद व ध्रुपदाचे वटव मुख- साहारागाचें वर्णन. ३३	बंगालीच्या स्वरांचें कोष्ठक. ४८
प्रत्येकरागाच्या स्त्रियावर्णन ३४	बैरारीचें स्वरूपवर्णन. ४९
साहाराग व स्त्रियांच्या तावा- चें कोष्ठक. ३५	बैरारीच्या स्वरनियमा- चें कोष्ठक. ५०
सकाळपासून संध्याकाळपर्यंत तजेरागगातात त्यांची संख्या ३७	मधुमाधवी स्वरूप ५१
रात्रीरागगावयाचे त्यांची संख्या ३८	मधुमाधवीच्या स्व- राचें कोष्ठक. ५२

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ.		पृष्ठ.
सैंधवीरूपवर्णन.	५३	धनाश्रीचें स्वर कोष्ठक.	७१
सैंधवरागिणीचें स्वरकोष्ठक.	५४	असावरीस्वरूपवर्णन.	७२
मेघमल्लारवर्णन.	५५	असावरीचें स्वरकोष्ठक.	७३
मेघमल्लारस्वरूपवर्णन.	५६	मारुस्वरूपवर्णन.	७४
मेघमल्लाराच्या स्वराचें को ष्ठक.	५७	वसंतस्वरूपवर्णन.	७५
भूपालीरागिणीस्वरूपवर्ण.	५८	वसंताचे स्वरवर्णन.	७६
भूपालीचें स्वरकोष्ठक.	५९	मालवश्रीस्वरूपवर्णन.	७७
गुजरीचें स्वरूपवर्णन.	६०	मालवश्रीचा स्वरनियम.	७८
गुर्जरीचें स्वरकोष्ठकवर्णन.	६१	दीपकरागवर्णन.	७९
देसकारस्वरूपवर्णन.	६२	शामकल्याणरूपवर्णन.	८०
देसकारांचे स्वरकोष्ठक.	६३	शामरागाची स्वरावर्तवर्ण.	८१
मल्लारस्वरूपवर्णन.	६४	नटरागरूपवर्णन.	८२
मल्लारिस्वरकोष्ठक.	६५	नटरागाची स्वरावर्त.	८३
तनकस्वरूपवर्णन.	६६	कर्णीटकरागवर्णन.	८४
श्रीरागवर्णन.	६७	कर्णीटकरागाची स्वरा- वर्त.	८५
श्रीरागस्वरूपवर्णन.	६८	केदाररागरूपवर्णन.	८६
श्रीरागाचें स्वरकोष्ठक.	६९	केदाररागाची स्वरावर्त.	८७
धनाश्रीस्वरूपवर्णन.	७०	कामादीरूपवर्णन.	८८

अनुक्रमणिका.

	पृष्ठ.		पृष्ठ.
कामोदीची स्वरावर्त.	८९	कुंकवस्वर कोष्ठक.	१०२
मालकंसरागरूपवर्णन.	९०	हिंडोलस्वरूपवर्णन.	१०३
मालकंसवर्णन.	९१	हिंडोलस्वर कोष्ठक.	१०४
मालकंसरागाची स्वरावर्त	९२	हिंडोलस्वरवर्जावर्जवर्णन.	१०५
तोडीस्वरूपवर्णन.	९३	रामकलीस्वरूपवर्णन.	१०६
तोडीची स्वरावर्त.	९४	रामकरीस्वर कोष्ठक.	१०७
गौरीचें स्वरूपवर्णन.	९५	पटमंजरीवदेवसारव-	
स्वरावर्तवर्णन.	९६	स्वरूपवर्णन.	१०८
गुणकरीस्वरूपवर्णन.	९७	ललंतस्वरूपवर्णन.	१०९
गुणकरीचें स्वर कोष्ठक.	९८	ललतांचें स्वर कोष्ठक.	११०
खंभावतीस्वरूपवर्णन.	९९	वेलावलीस्वरूपवर्णन.	१११
खंभावती स्वर कोष्ठक.	१००	वेलावलीस्वर कोष्ठक.	११२
कुंकवस्वरूपवर्णन.	१०१	याजपुढे ध्रुवपदादिका-	
		ची वर्णनाव व्यावहारिक-	
		रागांच्या स्वरावर्तीव रागा-	
		तील प्रसिद्ध प्रसिद्धीचा	
		लिहित्या आहेत.	

पंडितांच्यामान्यता.

१ अंबकशास्त्रीशालिग्राग	१ अंबकगोसावीनासीककर.
स्वहस्ताक्षर.	स्वहस्ताक्षर.
१ मोरेश्वरशास्त्रीसाठेदस्तुर	१ नानाथेडरकर.
खुद.	१ अमृतरावभाऊशिंदी.
१ नीलकंठशास्त्रीभट.	१ विनायकरावभिकाजीका-
१ रघुनाथशास्त्रीपर्वते.	हेरे.
१ नरसिंहाचार्यरामानुज.	१ मनाजीकोडीतकर.
१ धोंडशास्त्रीडेंगवेकर.	
१ गोपालाचार्यश्रीकरहाटकर.	
१ विनायकशास्त्रीज्योतिषी.	
१ चिन्माचार्यमालखेडकर.	
१ बाळशास्त्रीसाठे.	
१ विष्णुजोशीअडिवरेकर.	
१ कृष्णशास्त्रीराजवाडे.	
१ गोविंदशास्त्रीसाठे.	
१ बजाचार्यबिडकर.	
१ जनार्दननाचार्यवळे.	
१ रामचंद्रशास्त्रीजानवेकर.	
१ नानागोसावीजुन्नरकर.	

परिभाषाप्रकरण.

श्रीगणेशायनमः॥अविघ्नमस्तु॥श्रीमदनंतशायनहो
नमुनीमीगायनप्रकाशअसा॥करितोग्रंथजनालातत्वज्ञानास
रात्रिचंद्रजसा॥१॥

॥प्रथम हीगायनाचीपरिभाषा गायनांतीलपदार्थकि-
तीआहेतहंसमजण्याकरितांआर्यावृत्तानेअनुक्रमकेला
आहेतोयेणेप्रमाणे.

आर्या. च

स्वरसातग्रामत्रययेकवीसतशांमूर्खनाहोती॥बावी
सश्रुतिभेदेरागघडेरागिण्याबहूघडती १ षड्भ्रूऋषभ
गांधारमध्यमपंचमहिधैवतनिषाद॥साम्निहेग्रामअस
तीगांधारग्रामस्वरजनीस्वरवद २ षड्भ्रूचतुःश्रुतिऋषभत्रि
श्रुतिगांधारद्विश्रुतीआहे॥मध्यमचतुःश्रुतीहोपंचमहित
सासफूर्णहाराहे ३ त्रिश्रुतिधैवतहोतोनिषादहोद्विश्रुतिऋ
मानेया॥बावीसश्रुतिपावेन्यूनाधिकेयंस्वरागहोउदया ४
ज्याच्यानअधोभागीशब्दश्रुतिस्वरजहोयतोसाच॥षट्स्था
नांतेस्पर्शुनिहोतोजोशब्दषड्भ्रूहासाच ५ षड्भ्रूमयूरवदत
सेऋषभवृषभहीअजाविगांधारा॥मध्यमत्रैचसको
किलपंचमहोपुष्पकाकिअवधारा ६ धैवतअश्वहेषि
तकुंजरकरितोनिषादशब्दाते॥हाभेदव्यवहारिकजा

પ્રકર્ણ ૧ સંસ્કૃત

॥યદુક્તંબ્રહ્મણઃસ્થાનંબ્રહ્મયંથિશ્ચયોમતઃ॥

॥તન્મધ્યેસંસ્થિતઃપ્રાણઃપ્રાણાદ્વહ્નિસમુદ્ભવઃ॥

પ્રાકૃત

જે બ્રહ્મસ્થાન ધ્વજે આકાશ ત્યાસ સ્થિતીમાત્ર આહેત્યા-
સ બ્રહ્મયંથિ અસે નાવ ત્યામધ્યે પ્રાણ હૃદયસ્ત વાયૂ રાહતો.

સંસ્કૃત

॥વહ્નિમારુતસંયોગાન્નાદઃસમુપજાયતે ॥

॥નનાદેનવિનાગીતંનનાદેનવિનાસ્વરઃ ॥૨॥

પ્રાકૃતાર્થશિક્ષાનુરોધી

આત્માબુદ્ધીને પદાર્થ ઘેઝન મનાતે પ્રેરણા કરિતો મગ મ-
ગ ગરીગચા આંત જો અગ્ની ત્યાસી સંબલ્ય હોતે. તો અગ્ની વા-
ચ્યાસ પ્રેરણા કરિતો તો વારા આંત સંચાર કરિતો અસ્તા મંદ્ર દ્વ-
જે નાભિસ્થાની સ્વર ઉત્પન્ન કરિતો નાદવાત્સૂન ગીત નાહી સ્વ-
ગી નાહી. ॥સ્વરઃ॥

અ ઇ ઉ ઋ ૠ ત્વૃ એ ઐ ઓ ઔ

અ પાસૂન ઔ પર્યંત જે તે સ્વર જાણાવે.

गायनप्रकाश प्रकर्ण २ संस्कृत

॥ निरंतराः क्रमस्थाश्च ह्रस्वदीर्घप्लुतास्त्रयः ॥ उक्ता ॥

॥ ले कु कुट रु नौ द श्यं ने इ त्यु का ल गीः ॥ ॥ ॥

प्राकृत

पाहाटेस कोबडा कुवू कू असाशह करिंतो त्या शहावरून पा-
णिनी ऋषीनी प्रत्येक काही स्वरावर ह्रस्व दीर्घ प्लुत अशा ती
न संज्ञा केल्या आहेत.

ह्रस्व — अ इ उ ऋ ॠ

ह्रस्वाक्षराची येक मात्रा जाणावी

अअ इइ उउ ऋऋ } यादीर्घांचा दोन मात्रा जाणाव्या
आ ई उ ऋ

संध्यअक्षरें { अइ अउ अए अओ } याचाही दोन मात्रा जाणा-
ए ओ ऐ औ व्या-

अअआ

असे तीन अकार प्रमाणाने प्लुताचा तीन मात्रा जाणा
व्या. व स्वह्राहून पुढे अनुस्वार विसर्ग याची ही येकमा-
त्रा जाणावी.

प्रकरण २ व्यंजनवर्ण

ह्रस्व वृत्तः अमृदुणन् इभ्रघृदधरुफुळुथुचुदुतु कृपु
य भ्रषुस

ह्रपासूनसुपर्यंत वर्ण किंवा व्यंजन त्यास संज्ञा जा व्यंजनास
स्वर मिळेल ते अक्षर व्यंजनसहित स्वरही भ्रांती नसावी.

वर्णोच्चारणकसेकरावेयाचीस्थाने.

- अ क ख ग घ ङ यांचेकंठस्थानजाणावे.
 ट्ठ च छ ज झ ञ य श यांचेतालुस्थानजाणावे.
 ऋ ऌ ऒ ढ ढ ण र ष यांचे मूर्धास्थानजाणावे.
 लृ तथ द ध न ल स यांचेदंतस्थानजाणावे.
 उ प फ ब भ म यांचे ओष्ठस्थानजाणावे.
 ञ म ङ ण न यांचे नासिकास्थानजाणावे.
 व यांचेदंतोष्ठस्थानजाणावे.
 ए ऐ यांचेकंठतालुस्थानजाणावे.
 ओ औ यांचेकंठोष्ठस्थानजाणावे.

येथूनगायनाप्रक्रम

गायनप्रकाश संस्कृत

॥सामवेदात्स्वराजातास्वरेभ्योग्रामसंभवः॥

॥ग्रामेभ्योजातयोजाताजातिभ्योरागसंभवः॥

प्राकृत

सामवेदापासून स्वर उत्पन्न जाहले त्यामध्ये तीन ग्राम ग्रामा-
पासून अनेक जाती उत्पन्न झाल्या व जातिभेदे करून भैरवा-
दि राग झाले.

संस्कृतश्लोकाच्चा अनुगम

श्रीसामवेदात्तुन गायनाच्चा प्रकार केळाद्गणुनी
स्वराच्चा ॥ जो आदिसामध्यमशेवटीनीनेयीस
मानत्वस्फुगीतमानी ॥ ॥ ॥ ॥

संस्कृत

॥सप्तस्वरास्त्रयोग्रामामूर्ध्वनाश्वैकविंशतिः॥

॥द्वाविंशतिश्चश्रुतय एतेभ्योरागसंभवः॥ ॥

अर्यावृत्ताने प्राकृतटीका

॥स्वरमानग्रामत्रययेकविसतराचमूर्ध्वनाहोती॥

॥बावीसश्रुतिभेदेरागघडेराणिण्याबहुघडती॥१॥

प्रकर्ण २ संस्कृत

॥ श्रुत्यनंतर भावीयः शब्देनुरणनात्मकः ॥ स्वरारंजयति श्रोतुं श्रुतिः ॥
 ॥ तं सस्वर उच्यते ॥ ५ ॥ प्रथमश्रवणाच्छब्दः श्रूयते ह्रस्वमात्रकः ॥ ॥
 ॥ सा श्रुतिः संपरिज्ञेया स्वरावयव लक्षणा ॥ ६ ॥ श्रुतिभ्यः स्युः स्वं ॥
 ॥ राः षड्गुणं भगंधारमध्यमाः ॥ पंचमो धैवश्चाथ निषाद इति सप्त ॥
 ॥ ते ॥ तेषां संज्ञाः सरिगमपधनीत्यपरामताः ॥ ७ ॥ ॥ ॥

॥ सरिगमपधनी ॥

टीका

स इत्यादि व्यंजना वाचून प्रथम ह्रस्व मात्रक ह्मणजे लघु-
 संज्ञक अ किंवा इ उ इत्यादि शब्द जो श्रुत होतो. त्यास श्रुती अ-
 शी संज्ञा त्या श्रुतीचा अनंतर अनुरणनात्मक ह्मणजे नादात्मक
 जो ध्वनि तो यां शास्त्रांतील स्वर तो ही अकागदि रूपेकरून
 स्पष्ट होतो. श्रुती ह्मणजे स्वर आहे. अवयव जीचा ते स्वर ष-
 ड्गादि भेदे करून सार्थ होतात षड्गादि ही त्यास संज्ञा तर अ-
 अशा संज्ञे करून स रि ग म प ध नी यांचे ग्रहण
 बांधार्थ करावे. स्वरावयव जे जा रा गाचे असतील ते त्याचा
 चिजेवर जाणावे.

गायनप्रकाश

त्रयोग्रामाः . . . प्रकर्ण ३ . . . टीका

तीन ग्राम हा त्रिविध भेद दृष्ट होतो. येक शास्त्रीय येक
लौकीक येक कल्पनिक तो क्रमाने

संस्कृत

॥ षड्जदयःस्वराःसप्तग्राम्येयाचषड्जमध्यमौ ॥

॥ केचिद्राधारमप्याहुःसतुनेहस्तिभूतले ॥८॥

टीका

प्रस्तुत शास्त्रक्रमावरून प्रस्तुत दोनच ग्राम प्रसिद्ध आहेत
नेव्हा तीन ग्राम बोलण्याचा प्रवाद आहे. असे वाटते परंतु या-
म ह्मणजे तीन टप्पे आदि मध्य अवसान सा म नि याक्रमे
करून लौकिक तीन ग्राम हा भेद दृष्ट आहे.

आदिग्राम			मध्यग्राम			अवसानग्राम
स	रि	ग	म	प	ध	नि

टीका

॥ षड्जऋषभ गंधार मध्यम पंचम हि धैवत निषाद ॥

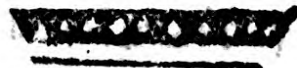
॥ साम नि हे ग्राम असती गंधारग्राम स्वरजनी स्वरवद ॥९॥

प्रकर्ण ३ संस्कृत

॥ षड्ग्रामो भवेदादौ मध्यमग्राम एव च ॥ गंधारग्राम इत्येतद्ग्रामत्रय ॥
॥ मुदाहृतं ॥ १ ॥ यथा कुटुंबिनः सर्वे प्येकी भूता भवंति हि ॥ तथा स्वरा ॥
॥ णां संदीहो ग्राम इत्यभिधीयते ॥ २ ॥ ॥ ॥

टीका

षड्ग्र आणि मध्यम हे दोन ग्राम प्रसिद्ध आहेत परंतु सरिग
मपध नि स अशा समुदायातील तीन ग्राम षड्ग्र दोन मध्यम
येक एकूण तीन ग्राम कात्यनिक भेदाने आहेत ह्मणून स्वर लाव
ण्याची पद्धती सरिगमपधनिस अशी लोकांत आहे. यावरून
सप्तसूर तीन ग्राम अशी पदे ऋषदादिकांत वर्णन करितात सा-
रांश सप्तस्वर उत्तर षड्ग्र वाचून लावणें हाच इत्यर्थ होय

प्रकर्ण ४ संस्कृत

॥ क्रमात्स्वराणां सप्तानामारोहश्चावरोत्पणं ॥ मूर्छनेत्युच्यते ॥

॥ ग्रामस्था एताः सप्तसप्तच ॥ १ ॥ ग्रामत्रयेऽपि प्रत्येकं मूर्छनाः सप्तसप्तच ॥

गायनप्रकाश टीका

क्रमंकरून सात स्वर चढविणे व उतरणे त्यास मूर्छना अ-
शी संज्ञा प्रत्येक स्वरांत तीन तीन मूर्छना येकुण सातत्रिक ए-
कविस समजण्याविषयी स्वराचे अंश करून अंश भागानी रा-
ग आणि रागिण्या मिळू होतात.

सरिगमपधनि सरिगमपधनि सरिगमपधनि
तानसप्तकाचा अन्वये करून एकविस मूर्छना म्हणजे येक
भागानी चढविणे व उतरणे यास दृष्टांत जिन्याचा पायया
उतर चढ होणे त्यास मूर्छना अशी संज्ञा

संस्कृत

॥चतुश्चुतिस्त्रिश्चुतिश्चद्विश्चुतिश्चचतुश्चुतिः॥

॥चतुश्चुतित्रिश्चुतिद्विश्चुतिश्चेतितेश्वराः॥१२॥

॥चतुश्चतुश्चतुश्चैव षड्मध्यमपंचमाः॥६६॥

॥निषादगांधारे त्रिक्रुषभ धैवतो ॥१३॥ ॥

टीका अर्था

षड्चतुश्चुतिः क्रुषभ त्रिश्चुतिगांधार द्विश्चुती आहे। मध्यम
चतुश्चुतीहा पंचम हिनसासक पूर्ण हाराहो ॥१॥ त्रिश्चुति धैवत

प्रकरण ४

हो नो निषादहो द्विश्रुति कमानेया ॥ बावीस श्रुति पावे न्युनाधिके स्फ-
रागहो उदया ॥ १ ॥

टीका

स्वराचा अवयव श्रुती किंवा श्रुतीचा अवयव स्वर ती श्रुती व्यंजना-
वाचून अद्दति भेदे करून संख्या नियमाने बावीस होतात.

श्रुतीपाहाण्याचे कोष्टक

श्रु ४	कर्षभ ३	गांधार २	मध्यम ४	पंचम ४	धैवत ३	निषाद २
श्रुति ४	श्रुति ३	श्रुति २	श्रुति ४	श्रुति ४	श्रुति ३	श्रुति २
सूअअअअ	रिइइइ	गउउउ	मूअअअअ	पूअअअअ	धूअअअ	निइइइ
मूर्छना ३	मूर्छना ३	मूर्छना ३	मूर्छना ३	मूर्छना ३	मूर्छना ३	मूर्छना ३
स ४ ॥ ॥ ॥ ॥	रि ३ ॥ ॥ ॥	ग २ ॥ ॥	म ४ ॥ ॥ ॥	प ४ ॥ ॥ ॥	ध ३ ॥ ॥	नि २ ॥ ॥
स	रि	ग	म	प	ध	नि

गायनप्रकाश प्रकर्ण ५

प्रत्येक स्वरास तीन तीन मूर्च्छना येकुण सातत्रिक एकवीस ती-
न मूर्च्छना रूपासहित स्वराचे चार अंश कल्पित होतात. अथ-
वा प्रत्येक स्वरास येक येक मूर्च्छना तीन सप्तके मिळून येकवी-
स मूर्च्छना हें येकमत आहे. **स** स्वराच्या चार श्रुती घेऊन कं-
पित धर्मवानू जो ती मूर्च्छना तिच्या समाप्तीस **रि** हा स्वर
पुढे **ग** अशा क्रमाने सात स्वर लावावे.

संस्कृत

॥ षड्गुर्षभकगांधारमध्यपंचमधैवताः ॥

॥ निषादश्चेत्यमीसप्ततंत्रीकंठोत्थिताः स्वराः ॥

नावे	षड्गु	ऋषभ	गांधार	मध्य	पंचम	धैवत	निषाद
अन्वर्थ	स	रि	ग	म	प	ध	नि

षड्गुादि पदे करून सरित्यादिसंज्ञेकरून कांही अक्षरांचा सार-
स्वेपणासरि यामध्ये आहे. पुढील पांच स्वर पूर्व अवयव **ग**
म **प** **ध** **नि** असेच संज्ञार्थ योजिले म्हणून अन्वर्थ जाणावे.

संस्कृत

॥ षड्गुयोजातः षड्जः ॥

प्रकर्ण ६ टीका

साहा स्वरापासून उत्पन्न होतो त्यास षड् असी संज्ञा तो स व्या-
वहारिक शब्दावरून कुठे आहे. त्यास प्रमाण.

प्रकर्ण ६ संस्कृतश्लोक

॥ षड्वदेन्मयूरो हि त्ररुषभं चातको वदेत् ॥ अजाविको च गंधारं क्रौं-
चो वदति मध्यमं ॥ पुष्पसाधारणे काले को किलः पंचमं वदेत् ॥
अश्वस्तु धैवतं रोति निषादं रोति कुंजरः ॥ १५ ॥ नसा कंठ मुरस्ता लु-
जिक्कादंतांश्च संस्पृशन् ॥ षड्वयः संजायते यस्मात्तस्मात्षड्वदति स्मृतः ॥ १६ ॥

टीका

जो गाणार त्याचा मुख्य स्वरापासून साहा ठिकाणी स्पर्शक-
रून झाला जो तो षड् मयूर शब्दावरून वळखावा. जो गातो त्याच्या
नाभीचे ठिकाणी नाद होऊन स्पष्ट तर होत नाही त्यास लोकांत
स्वरज असी संज्ञा त्या खर्जापासून साहा स्थानाला स्पर्शकरून
जाह लातो मयूरी दृष्ट आहे. शास्त्रीय षड् असी संज्ञा तर

गायनप्रकाश

निधिमग रिसा या उलट क्रमानें षड्गुणपूर्वसंया-
ला जाणावा स्वर शब्द सादृश्य आहे. ह्मणून स्वरज

आर्या

॥ जाच्यान अधो भागी स्वरश्रुतीस्वरज होय तो ॥

॥ साच ॥ पदस्थानांते स्पर्शनिहोतो जो शब्द षड्गुहासात् ॥ १ ॥

संस्कृत

॥ ऋषभं चातकोदैवत् ॥ ऋषतिबलिवर्दशब्दसादृश्यं करोति ऋषभः ॥

प्राकृतटीका

जैलाच्या स्वराप्रमाणें जा स्वराचें उच्चारण होतें तो किंवा-
च्यान क म्हणजे लौकिकनाव पावशा पक्षी असें ह्मणतात. तो
बोलतो. ऋषभ ह्मणून रि अक्षरयोजितें.

प्रकर्ण

संस्कृत

॥ गांधारदेशे भवो गांधारः ॥ अजा विकी गांधारं ॥

प्राकृत

॥ शेळी किंवा बोकडाचा जो शब्द होतो तो गांधार जाणावा ॥

प्रकर्ण ७ संस्कृत

कौंचोवदति मध्यमं ॥ मध्येभवो मध्यमः ॥ तद्देवोत्थितो वायुरुरः कं-
ठसमाहतः ॥ नाभिं प्राप्नोमहानादो मध्यस्थेन च मध्यमः ॥ १७ ॥

टीका प्राकृत

तीन स्वरांचा मध्ये होणार तो मध्यम किवा हृदय मध्याचे वांघी
होणार ह्मणून मध्यम तो कौंच पक्षी बोलत असतो. कौंच ह्मण-
जे करकोचा गंगातीरी प्रसिद्ध आहे.

संस्कृत

॥ पुष्पसाधारणे काले को किलः पंचमं वदेत् ॥ पंचानां पूरणः पंचमः ॥
॥ समुद्रतो माहानाभं रुचे हृत्कंठमूर्धसः ॥ विरचन्यं चमस्थानं प्रातः
॥ पंचम उच्यते ॥ १८ ॥

टीका

पुष्पें होण्याचा जो साधारण काल त्यावेळेस कोकिल प-
क्षी जो बोलतो तो पंचम जाणावा. पुष्पाधिक्य काली पंचम अ-
धीक अंशाने होत असेल ह्मणून साधारणे काले असे वाक्य
बोलले. नाभी आणि ऊर, हृदय, कंठ, मस्तक, या पांच ठिकाणी
फिरून होतो. ह्मणून पंचम पांच स्थानास पूर्ण कर्णार ह्मणून

गायनप्रकाश

संस्कृत

पंचम म्हणावे.

॥ अश्वस्तु धेवतं रोति धीमतामय धेवतः ॥ धीमतामयं धेवतः ॥

टीका

अश्वाने जे हेवित तो धेवत धेवत लागणे व अनुभव होणे हे बुद्धि
मंताचे काम आहे. म्हणून धीमतामयं धेवतः ॥

संस्कृत

॥ निषादं रोति कुंजरः निषदति मनो अस्मिन्निति निषादः ॥

टीका

स्वरसमाप्ती विषयीं जेथे मन राहते तो निषाद तो हत्तीचा शब्द जाणावा.

आर्या

षड्मयूरवदतसे वृषभ ऋषभ ही अजाविगांधारा ॥ मध्यमक्रोंच-
स्तुको किल पंचम हो पुष्पकालि अवधारा ॥ १ ॥ धेवत अश्व हेवित
कुंजर करितो निषाद शब्द ते ॥ हा भेद व्यवहारिक जाणावा परिस्रमान्य वे

दाते ॥ १ ॥

टीका

हा उपमा उपमेय भेद स्वरावर जो दृष्ट आहे. तो व्यावहारिक बो-
लण्यावरून जे शब्द होतात. त्याचा न केतर ध्वनिरूप जो शब्द तो
मयूरादिक बोलतात अस्पष्ट वर्णात्मक असून ध्वनिरूप जो तो या

शास्त्रांतील स्वर.

प्रकर्णः संस्कृत

॥ नाभिस्थाने भवेत् षड्भुजा सिकायां तथर्षभः ॥ गांधारश्च कपोले स्यात्
तद्दये मध्यमः स्मृतः ॥ १ ॥ ग्रीवायां पंचमो जातः कपाले धैवतस्तथा ॥
तालुस्थाने निषादश्च स्वरव्यूहप्रदर्शितः ॥ २ ॥

टीका

हा स्वरपुरुष सप्तस्वराची अनुभविक उत्पत्तिस्थाने जाणावयाचा होय.

निषाद तालुस्थानाचे ठायीं प्रत्यक्ष होतो.	नि
धैवत कपाल मध्याचे ठायीं होतो.	ध
रिषभ नासिकास्थानाचे ठायीं होतो.	रि
गांधार गलाचे ठायीं होतो.	ग
पंचम कंठस्थानाचे ठायीं होतो.	प
मध्यम हृदयाचे ठायीं होतो.	म
षड्भुजा नाभिस्थानीचे ठायीं होतो.	स

टीका

॥ नाभिस्थानी षड्भुज प्रकटत सा ऋषभ होत से नाकीं ॥ गांधार कपोलातुनि
होतो मध्यम हृदय असे नाकीं ॥ १ ॥ पंचम कंठी धैवत कपाल मध्यात हो-
य हि निषाध ॥ तालुस्थानी हे स्वर षड्भुजा स्थानी मितु नि षड्भुजा साध ॥ १ ॥

गायनप्रकाश प्रकर्ण ९ संस्कृत

॥ पंचमादृष भोजतो गांधारो धैवतात्तथा ॥ निरवादा ॥

॥ मध्यमः स्यात्पधनिजारिषमास्मृताः ॥ २१ ॥ ॥

टीका

॥ पंचमज ऋष भहो तो ते सा गांधार धैवता पस्कनी ॥ मध्यमनि वा
हजत सारिगमोत्पत्ती सहेतु हो पधनी ॥ १ ॥

प्राकृत

पंचमा पासून ऋष भहो तो. हा अनुभव वीणा सतारा दिवाद्या-
न्वे. तायीं स्पष्ट होत आहे.

धैवता पासून गांधार होतो.

निरवादा पासून मध्यम होतो.

पूर्वस्वर मुख्य रुपाने आहे. तोच उत्तरोत्तर स्थान भेदाने
अन्यस दृश होतो.

प्रकरण १०

संस्कृत

॥ उच्चैर्निषादगांधारोनीचैऋषभपंचमौ ॥ शेषा ॥

॥ स्तुस्वरितात्रेयाषड्मध्यमधैवताः ॥ २२ ॥

स	स्वरीत	पूर्वीउदात्तश्रवणहोर्नपुंस्	अनुदात्तश्रवणहोतो
रि	अनुदा	तात्वादस्थानचेरायी	अधोभागींजास्वराचेउच्चारतो
ग	उदात्त	तात्वादिउर्ध्वभागाचेरायी	उत्पन्नहोतो
मु	स्वरित		
प	अनुदात्त		
ध	स्वरित	स्वरित ३	उदात्त २ अनुदात्त २
नि	उदात्त	स	म ध ग नि प रि

आर्या

त्रिस्वरितषड्मध्यमधैवतहिद्वयउदात्तगांधार॥

तैसानिषादपंचमऋषभहिअनुदात्तदोनअवधार॥ १॥

प्रकरण ११

संस्कृत

॥ मूर्च्छनावितयंत्यक्काऋषभभोजायतेततः ॥ गांधारो मूर्च्छनाभेदंजनयं ॥

गायनप्रकाश

॥नृपंचमस्तथा॥२३॥त्रिमूर्छितःपंचमःस्यात्तथैवतश्चतथाविधः॥

॥निषादांशत्रयात्षड्ऋमादित्येकविंशतिः॥२४॥ ॥ ॥

पूर्वपञ्चमः

स
नि
ध

प
म
ग
रि
स

षड्॥ऋषभादिधस्थानेघेर्नहोतोतोस्पष्टपुडुजाणावा-
निषाद॥धैवताचेतीनअंशघेर्नहोतो-
धैवत॥पंचमाचेतीनअंशघेर्नहोतो-

पंचम॥मध्यमाचेतीनअंशघेर्नहोतो-
मध्यम॥गांधाराचे३अंशघेर्नहोतो-
गांधार॥ऋषभाचे३अंशघेर्नहोतो-
ऋषम॥षड्चात्रिमात्रकालघेर्नहोतो-
षड्॥होयकनाभिस्थानमात्रस्पष्टकरितो-

जसाजिनाचढणेतशा नि आर्या
क्रमानेयेकये ध प
कस्वरचढ रि ग म
विणे स
॥सोपानमार्गचढणेनेविस्वरचढवितात्रिमा॥
॥अकसा॥तीमूर्छनात्रिसंख्याकिंवायेकचिपरंतुपंथ॥
॥असा॥१॥

प्रकर्ण १२ संस्कृत

॥ भैरवः पंचमो नाटो मल्हारो गोडमालवः ॥ देशा ॥

॥ स्वश्चेति षड्वारागाः प्रोच्यन्ते लोकविश्रुताः ॥ १ ॥

प्राकृत

॥ भैरवादिसाहारागान्चीनावं ॥

भैरव १ पंचम २ नाट ३ मल्हार ४ गोडमालव ५ देशास्व ६

संस्कृत

॥ वंगपाली गुणकरी मध्यमादिवसंतकः ॥ धन्यश्रीश्च पंचतैरागा भैरवसं ॥

॥ श्रयाः ॥ २६ ॥

प्राकृत

॥ भैरवान्चा आश्रये करुतराहता तते क्रमाने ॥

वंगपाली १ गुणकारी २ मध्यमादि ३ वसंत ४ धन्यश्री ५

संस्कृत

॥ ललतो गुर्जरी देशी वराटी रामकृतया ॥ मतारागा ॥

॥ ण्वेरागा पंचैते पंचमाश्रयाः ॥ २७ ॥ ॥ ॥

प्राकृत

॥ पंचमान्या आश्रये करुतराहता तते क्रमाने ॥

ललत १ गुर्जरी २ देशी ३ वराटी ४ रामकृत ५ ॥

गायनप्रकाश

संस्कृत { नटनारायणः पूर्वगांधारः सागलस्तथा ॥ ततः ॥
केदारकर्नाटौ पंचैते नाटसंश्रयाः ॥ २८ ॥

प्राकृत

॥ नाटरागाच्या आश्रये करून राहतात ते क्रमाने ॥
नटनारायण १ गांधार २ सागल ३ केदार ४ कर्नाट ५

संस्कृत

॥ मेघमल्हारिका मालकोशिकः प्रतिमजरी ॥
॥ असावरी च पंचैते रागामल्हारसंश्रयाः ॥ २९ ॥

प्राकृत

॥ मल्हाराचे आश्रये राहतात ते ॥
मेघमल्हारिका १ मालकंस २ कौशिक ३ प्रतिमंजरी ४ असावरी ५

संस्कृत

॥ हिंदोल त्रिगुणा धाली गोडी कोलाहलस्तथा ॥
॥ पंचैते गोडनामान रागमाश्रित्य संश्रिताः ॥ ३० ॥

प्राकृत

॥ गोडमालाच्या आश्रये करून राहतात ते ॥
हिंदोल १ त्रिगुणा २ धाली ३ गोडी ४ कोलाहल ५

प्रकर्ण १२ संस्कृत

॥ भोपाली हरिपाल श्वकामोदी धोरणिस्तथा ॥ वेला ॥

॥ वलीचपंचैते रागा देशाखसंश्रयाः ॥ ३१ ॥ ॥

प्राकृत

॥ देशाखरागाच्या अनुमत्ताने राहतात ते ॥

भोपाली १ हरिपाल २ कमोदी ३ धोरणी ४ वेलावली ५

भैरव १	पंचम २	नाट ३	मल्हार ४	गोडमाल ५	देसाख ६
वंगपा ली १	ललत १	नटनाराय ण १	मिधमल्हा रिका १	हिंदोल १	भोपाली १
गुणक २	गुर्जरी २	गांधार २	मालकंस २	त्रिगुणा २	हरिपाल २
मध्यमा दि. ३	देशी ३	सागल ३	कौशिक ३	धाली ३	कामोदि ३
बसंत ४	वराटी ४	केदार ४	प्रतिम जरी ४	कोलाहल ४	धोरणी ४
धन्यश्री ५	रामकृत ५	कर्नाट ५	असावरी ५	गोडी ५	वेलावली ५

गायनप्रकाश

प्रकर्ण १३

संस्कृत { ॥अन्येचबहवोरागाजानादेशविशेषतः॥
॥मारुप्रभतयोलोकेतेचभद्रेसिकास्मृताः॥ ३२॥

प्राकृत

अन्यही रागदेश भेदामुखे झाले आहेत ते कल्याण करणारेहोन ॥

मारुराग ॥१॥

संस्कृत

नरागाणांनतालानामंतःकुत्रापिविद्यते॥संतोषायशिवास्यैतेगेयाबुध
जनैश्चदा॥तथानयंतिकैलासंनगंगानसरस्वती॥यथानयंतिरागास्तेनरं
गायनकोविदं॥ ३३॥ टीका

रागाच्चा ब तालाच्चा अंतनाही. परंतु शिवाच्या संतोषार्थ विद्वज्जना-
नी मांवे हें गायन केले असतां कैलासाप्रतिजसे नेतें तसी गंगा
आणि सरस्वति नेतनाहीत.

प्रकर्ण १४

संस्कृत

कपितंभीतमुत्पृष्टमव्यक्तमनुनासिकं॥काकस्वरंशिरसिगतंतथास्था
नविवर्जितं॥१॥विस्वरंविरसंचैवविश्लिष्टविषमाहतं॥व्याकूलंता
लहीनंचगातुदोषाश्चतुर्दश॥२॥इतिगायनदोषः॥

प्रकरण १४

॥ रागाचेचवदादोष ते क्रमाने ॥

टीका

काप्र १ भीतभीत २ उचस्वरानेघर्षितकेले ३ अस्पष्ट ४ नाकांत ५ काकस्वर ६ शिरामध्येमात्रस्वर ७ स्वरांची जी ठिकाणें त्या ठिकाणी स्वर लागणे ८ अपस्वर ९ विरस १० परस्पर स्वरांसव अक्षरांसचिकटून ११ स्वराक्षरविषम १२ आहत ह्मणजे स्वराक्षरांस अपटून १३ तालविहिन बेताल ॥ १४

प्रकरण १५

संस्कृत

सुस्वरं सुरसंचैव सुरागं मधुराक्षरं ॥ सालंकार प्रमाणं च षड्विधं गीतलक्षणं ॥ ३६ ॥ स्वरेण पदसंयुक्तं छंदसा च सुसंयुतं ॥ सुमात्रं च सुतालं च सुगीतं तेन भण्यते ॥ ३७ ॥ इति सुगीतलक्षणानि ॥

प्राकृत टीका

सुस्वरचतुर्दशदोषरहितनादात्मक ॥ १ ॥ शृंगारादिसहारसेकरून युक्तते सुरस २ सुराग ह्मणजे रागादिशोधकरून गाणे ३ मधुराक्षर ४ सालंकार तानादि स्वरेकरून रंजित ५ प्रमाण ह्मणजे शास्त्रादि प्रमाणेकरून गाणे ॥ ६ ॥

गायनप्रकाश

प्रकर्ण १६

संस्कृत { ॥ स्फुरितं कंपितं लीनं स्तिमितांदोलितावपि ॥
॥ अहतं त्रिकभिन्नं च गमकं सप्तधा स्मृतं ॥ ३८ ॥

टीका - स्फुरित १ स्वरासस्फुरण कंपित स्वरासहलविणे २ लीन ३
स्वरासगुप्तरूपकरणे स्तिमित ४ स्वरासलोबटकरणे आंदोलित
५ स्वरासत्याचरुपाने झोलादेणे आहत ६ आहत ह्यणजे आप
दून लावणे

प्रकर्ण १७

आर्या

॥ स्वरकंपितलीनतसे स्तिमितांदोलितमुखस्फुरणरूपे ॥

॥ आहतगुणवर्जितजेगमकगमेस्वरितसप्तकारोपे ॥ १ ॥

प्रकर्ण १८

आर्या

॥ स्वरविस्तृतकरणे जो होती तीतानयेककसा ॥

॥ स्वरपौनरुक्त्यहोताहोतो आलापपावतो सरसा ॥ १ ॥

प्रकर्ण १८

टीका— येक स्वर त्याच रुपाने विस्तृत ह्मणजे लांबट करणे ती। तान स्वर पुनः पुनः ग्राम भेदे करून लावणे तो आलाप

आर्या { आलाप अनंत हरी ऐशा शब्दे करून आलापी ॥
{ जे इतर शब्द तंतू वाद्यानुकरण नयांत आरोपी ॥ १ ॥

टीका— अनन अशाच अनुकरणाने स्वराचा आरोह आणि बरो ह करणे थोमू नोमू हे शब्द बिनादि वाद्यांचे जाणावे ॥ १ ॥

संस्कृत— स्वयं यो राजते नादः सस्वरः परिकीर्तितः ॥ ३९

आर्या { शब्द प्रथम श्रवणी श्रुत होतो ह्मस्व मात्र तीच श्रुती ॥
{ तदनंतर नादात्मक जो शब्द स्वर रूपायनी वदती ॥ १ ॥

टीका— शब्द दोन प्रकारचा आहे. एक वर्णात्मक एक ध्वनीरूप तो वर्णात्मक ह्मस्व मात्र ह्मणजे येक मात्रक अ इत्यादि श्रुत होतो ती श्रुती तिच्या पुढे ध्वनिरूप जो शब्द तो स्वर आहे.

आर्या { केले स्वरांश चार न्यून अधिक लाविताचि कोमल हो ॥
{ तैसा ती ब्रहि होतो या भेदा जाणता कधी नमो हो ॥ १ ॥

टीका— ऋषभास येक अंश अधिक लावला तर ती ब्र होतो. दोन अंश दिले असता अति ती ब्र होतो. तसा ऋषभातील येक अंश कमी केला तर कोमळ होतो. दोन अंश कमी केले असता अ

गायनप्रकाश

तिकोमल होतो. अशा तीव्र व कोमल भेदाने रागरागांतर होते.
अतितीव्र व अतिकोमल हा ही भेद आहे.

प्रकर्ण १९ संस्कृत

लघुः शुद्धो गुरुर्वक्रुतमाभ्यां च पुतो भवेत् ॥ द्रुतस्तु चिंदुरुः स्यात् इति
सर्वत्र निश्चयः ॥ ४० ॥ एकमात्रे लघुः प्रोक्तो द्विमात्रश्च गुरुर्भवेत् ॥
पुतस्त्रिमात्रिको ज्ञेयः द्रुतस्यादर्धमात्रकः ॥ ४१ ॥ लघुर्गुरोः पुतस्या
पि भवेत्तालः पृथक् पृथक् ॥ मिलितानां मपि तथा प्रस्तारस्तस्य कथ्यते ॥ ४२ ॥

आर्या

{ जोहस्वलो लघुषडे ते ते दीर्घा सि गुरु असे वदती ॥
लघुयेकमात्रकत्वाद्दिमात्र गुरुत्रिमात्र होय पुती ॥ १ ॥
व्यजनजे हिंदुस मुद्रुत हो मात्रार्ध त्यास अनुग महा ॥
शद्राव रिजाया शस्त्रांत होय अनुग महा ॥ २ ॥

प्रकर्ण २०

प्रकर्ण २०

आर्या { चोवीस मात्रिकेचा होत असे येक ताल बोल असा ॥
 धीधीना धीधीना कत्ताना धीधीना नव त्रितसा ॥ १ ॥
 उभय करे वाजविता उजव्याने ताल समन काल गती ॥
 ध्वनित करावी ताल प्रथमाक्षरि पचमीन वावरती ॥ १ ॥

येका तालाची गती बारा अक्षरी मात्रा ॥ २४ ॥ पहिले पाच वे नववे या तीन अक्षरावर तालाचा ठेका पडतो ठोक्याचे अक्षर टाकून पुढील ठोक्याचे अक्षर येतें तो मध्ये साहा मात्रा पूर्ण-करणारे असे तीन गुरु पडतात.

येक ताल प्रकार

ताल	ताल			पुनरावृत्ती
धीधीना	धीधीना	कत्ताना	धीधीना	धि. ताल

या गतीत कत्ताना या तीन अक्षराचाचून दोनी हातानी कत्तवा वी यामध्ये ताल काल हा भेद नाही ॥ आर्या इतर तालांच्या गती विषई आहे. विलद व इताल येक रुपानेच आहेत. परंतु दोळामध्ये फेर आहे. तो पुढे स्पष्ट होईल. ॥

गायनप्रकाश

प्रकर्ण २१

आर्या

षोडशमात्रकहोतोताधिंधिनाधिंताधिंधिनाविवट॥

हाहीनवाक्षरीत्याचेतालाक्षरहोद्विपंचमतथाष्ट॥१॥

मात्राद्वयटाकुनियातालाक्षरमात्रिकात्रयगणुनिया॥

होतेद्वितीयंतेसंतृतीयकालांतपाचवर्णितया॥१॥

टीका

विवटगतीच्या मात्रा १६ अक्षर ९ तालाचेअक्षरदुसरे॥पाहिल्या
ठोक्याचे॥पाचवेअक्षरदुसऱ्याठोक्याचे॥आठवेअक्षरतिसऱ्याचे॥
दोनमात्राटाकूनतालाचेदुसरेअक्षरप्रथमठोक्याचे॥त्याअक्षरापा
सूनतीनमात्राटाकूनमध्यमठोक्याचेपाचवेअक्षर॥त्याअक्षरापासू
नतीनमात्राटाकूनतीसऱ्याठोक्याचेआठवेअक्षर

त्रिवट तालवाजवीत असता धी धी जितकी अक्षरे तितुकीं डा व्या हताने वाजवावी.				ताल त्रिवट	ताना जितुकी अक्षरे तितु की उजव्या हताने वाजवावी.		
सुरुदी नमावा	तालाचा ठोका			तालाचा ठोका	तालाचा ठो का		अक्षरे
ता	धि	धि	ना	धि	ताधि	धिना	९
मात्रा ३	अनुदात्त			अनुदात्त	अनुदात्त	मात्रा ३	

कालाच्या मात्रा ५ धिनाया शब्दाच्या ३ तायाच्या २ बाकीचा मात्रा अकरा
दुसऱ्या अक्षरापासून टवे अक्षरपर्यंत गणाव्या

प्रकर्ण २२

आर्या { जोयेकतालमुख्यप्रथिततयाचाविभेदसर्वअसे॥
 होत्यातआदितालप्रकारअवसानमध्यपूर्वदिसे॥१॥
 हात्रिंशन्मात्रकहायेकाचोत्तीसआठअधिकवरी॥
 अधिक्यानेभेदप्राप्तपरीकालतालसाम्यकरी॥१॥

टीका

या गतीची अक्षरे वाजविण्याविषयी प्रथम धी येक पुढे त्रकड्
 धा हीटाकून धीनात्र हीतीन पुढे कड् धा हीटाकून धीना तीत्रक
 ड् तूना हाकाल त्यांपैकी तितूना हीतीन अक्षरें उजव्याहतानेमात्र
 वाजवावी. पुढे येक त्रकड् धा - हीतीनटाकून धीना हीदोनपुढे
 मध्यमंठोक्याच्या धीतेथून आरंभ पूर्वी सारखा जाणावा.

आदिताल प्रकार

तालाचामध्यठोका		तालाचा शेवट ठोका	कड् धा पासून तूना पर्यंत काल
धी	त्रकड्	धाना	त्रकड् धा
ती	त्रकड्	तूना	त्रकड् धा
			धीना
			धीना

कड् धा पासून तूना या अक्षरापर्यंत काल या गतीचा आरंभ मध्य
 ठोक्यापासून आहे ताल कालाच्या मात्रासम आहेत ह्यापून ही आ
 दितालाची सम आहे. बत्तीस मात्रेचा हा जाणावा. ॥

गायनप्रकाश प्रकरण २३

आदितालप्रकारसमताल ॥ यातालाची गत वाजविण्याविष-
यीप्रकार ॥ धी धी ही दानच अक्षरें उजव्याहताने वाजवावी ॥ धी धी ना
ही तिनी ही अक्षरे डाव्याहताने वाजवावी ॥ असी तीन अक्षरे तीन
घळ वाजऊन डाव्याहताने तीतीना ही तीन अक्षरें वाजवून येत ॥
उजव्याने कालातील तिन्ही हीं अक्षरें वाजवावी ॥ तात्पर्य तालका
लाची गती संबंधी अक्षरें उभयहस्ताने वाजविण्याच्या भेदाने बरो-
बर वाजवावीं हेच मुख्य आहे.

पूर्व धी ह्रस्व श्रवणसदृश दीर्घाचे उच्चारण करावे पुढील धी दीर्घ
श्रुतिनेच उच्चारण करावा असे तिही त्रिकाचे धी धी सारखे जाणावे.

तालाचा ठोका १	ता ला ० २	ता ला ० ३	काल
धी धी ना	धी धी ना	धी धी ना	तीतीना
उजवाडावा डाव्यामा	उजवाडावा डाव्यामा	उजवा डावा डाव्यामा	उजवा

बाराक्षरीसमगती मात्राचो वीस तालकालाचे ॥ आहे साम्यत्व ह्यश्रुतिस
मएसे वदति जीस होसाचे ॥ ॥ समगतीचा मात्राचो वीस तालका
लमध्यवर्ती मात्रा दाहादाहासमान आहे त ह्यश्रुतिसम असे ताव झाले ॥

प्रकरण २४

समगतीचाच भेद हा ताल मानदुषट झाले. समेचा अर्धभाग ताल कालाला पूर्ण करितो. ह्मणून यांस अल्पा असेनावप्रसिद्ध आहे.

तालाचा ठोका २	तालाचा ठोका ३	तालाचा ठोका २
---------------	---------------	---------------

॥ धी धी नाना धीं नाना ती ती नाना धी नाना धी० ॥

॥ नात्रा नोवीस अरंभ मध्यम ठोक्या पासून जाणावा ॥

प्रकरण २५

त्याच्याच भेदप्रकारे करून आहोतो

ताल २	ताल ३	ताल १	काल	
धी धी नाना	धी धी नाना	धी धी नाना	ती ती नाना	धी०

या गतीचा दुसराही बोल आहे धि धिंता धि धिंता तिति नाना धि धिंता धि० ॥

प्रकरण २६

॥ दिपचंदी तालाची गत दाहा अक्षरी सोळा मात्रा ॥

गायनप्रकाश

तालान्चा २	ताल ३	काल	तालान्चाठोका	पुनः २
------------	-------	-----	--------------	--------

धिं धिन्नागे धिन् तितिन्नागे धिन् धिं० ॥ ॥ ॥

यागतीच्या प्रकारांतरे करून भेद होतो तो.

ठोका २	२	ठोका ३	काल	ठोका १
--------	---	--------	-----	--------

॥ धीं* नां गेवूना धिं धिन्नागेवूना धी० ॥ ॥ ॥

प्रकर्ण २७

॥ धमारतालान्ची आठ अक्षरें च दोन व्यंजने मात्रादाहा ॥

काल तालान्चा०

॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥

॥ तधिन् धिन् धी ततिन् तिन्ता त० ॥ ॥

आडतालान्चा भेद त्रिताल

प्रथम ठोका १ द्वितीय ठोका २ तृतीय ठोका ३
तधिन धिन् धी ततिन् तिन्ता त० ॥ ॥ ॥

प्रकर्ण २८

बिलंदताल येक्याचा नेद परंतु बोळामध्ये फेर आहे.

धी धीनो एकडूतूना केत्तानो तूकडूतूना धी० ॥ ॥ ॥

तालकाळाचा नेद नाही. प्रथम येका ताल लिहिला त्याच्या चौविस मात्रा तशाच बिलंदगतीच्याही चौविस मात्रा

चोताल

धुमकट तक ताधिन ताधिन ताधिन ताता कडूता कडूता धु-
मकट गदगिन तथिलांग धुमकट तक गदगिन तात्था धुमकट
तक ता० ॥ उकट तगतथेत धिन्ना ताता गडू गडू तक धीधी
गडू गडू तक थोथो गडू गडू तक ना ना ना गडू गडू तक तक
ट धिकिट् धुमकट तक गदगिन तक तात्था धु० ॥ १ ॥ ॥

प्रकर्ण २९

॥ भैरवमालकंसहिडोल दीपकजोर श्रीराग ॥ मेघमल्हा ॥

॥ रइतनेबडे सवरागसेकराग ॥ १ ॥ ॥ ॥

भैरव १ मालकंस २ हिडोल ३ दीपक ४ श्रीराग ५ मेघमल्हा ६

गायनप्रकाश
दोहोरा

॥ भैरवकीधुन भैरवी बंगाली बैरारी ॥ मधुमा ॥
॥ धवी और सिंधुवी पाचो बीरहमनारी ॥ १ ॥ भैरवी ॥
भैरवी १ बंगाली २ बंगाली ३ मधुमाधवी ४ सिंधुवी ५

प्रकर्ण ३०

दोहोरा

॥ तोडी गोडी गुण कली रंवावती कोकब ॥ माल ॥
॥ कंसकी रागिनी गावत अनाति दुर्लभ ॥ २ ॥ माल कंस ॥
तोडी १ गोडी २ गुण कली ३ रंवावती ४ कोकब ५

प्रकर्ण ३१

दोहोरा

॥ राम कली पटमंजरी और कहे देवदारव ॥ येना ॥
॥ री हिंडोल की ललित बिलावलरारव ॥ ३ ॥ हिंडोल ॥
राम कली १ पटमंजरी २ देवदारव ३ ललित ४ बिलावलरारव ५

प्रकरण ३२

दोहोरा

॥ देखीनट और कानडा के दार कंबोध ॥ दीपक की ॥

॥ प्यारी सवे महा प्रेम पर मोहे ॥ ४ ॥ ॥ ॥

नट १ कानडा २ केदार ३ कंबोध ४ दीपक ५

प्रकरण ३३

दोहोरा

॥ धनासरी असावरी मारू बहुरी बसंत ॥ श्री ॥

॥ राग की रागिनी माल शिरी हे अंत ॥ ५ ॥ ॥

धनासरी १ असावरी २ मारू ३ बहुरी ४ बसंत ५

प्रकरण ३४

दोहोरा

॥ भूपाली ओर गुजरी देसी कार मलार ॥ तनक ॥

॥ वियोगिनी कामिनी मेघ राग की रानी ॥ ६ ॥

भूपाली १ गुजरी २ देसकार ३ मलार ४ तनक ५

गायनप्रकाश

भैरव	मालकंस	हिंडोल	दीपक	श्रीराग	मेघराग
भैरवी	तोडी	रामकली	नट	धनासरी	भूपाळी
बंगाली	गोडी	पटमजरी	केदारा	असावरी	गुजरी
बैरारी	गुनकली	देवसारव	कानडा	मारु	देसकार
मधुमाधवी	रंभावती	ललत	कामोद	बहुरी	मल्लार
सिंधुवी	कोकबबि लावल	बिलाव ल		बसंतमा लसरी	तनक

सामान्य व मुख्य व्यवहारिक राग अनुक्रमाने

प्रकरण ३५

दिवसमान

उपःकाळी भैरव १	दिवसउगव आवर. विभास १	चारघटका देवदारव २	प्रहरदिवसा चे पूर्वी गुजरी ३	प्रहरदिवसाचे पूर्वी जोगी ४	भैरवी ५
रामकली ६	गुनकली ७	देसीमियाची तोडी २ डी १ बरारी १ लक्ष्मणतो १ गांधारीतोडी	जिवनपरीतो तोडी ८	पिलु	
प्रहरदिवसापर्यंत राग प्रतिघटकाच्या अंतरे गावे.					
असावरी	देवगंधार	रवट	सुवा	सुगराणी	
बिलावल	कोकबिलावल	अलैया	यमनी बिलावल		
सर्पदा	प्रहरदिवसापासून दाहाघटकापर्यंत				
सोरट	बाराघटकादिवसपर्यंत				
वृंदावनीसारंग	मधुमाध सारंग		बदोससारंग		
गोडसारंग	दोन प्रहरापासून तीन प्रहरपर्यंत			मियावा	
चर्चा क्रतुमध्ये अनियम गावा इतर क्रतुमध्ये सं- मल्हार ॥ गोडमल्हार ॥ दोन घटका दिवस				सूरमल्हार मैधम	
भीमपलास	धनाश्री	लिलांबरी	मधुमाधवी		
सिंधुवी	अहंग	तिसऱ्या प्रहरापासून दोन घटका			
मारवा	चार घटकादिवस मागील राहता			संध्याकाळी श्रीराग	
मालश्री	धवलश्री	जयताश्री	ललताश्री		
पूर्वी	गौरी	चार घटका मागील दिवसापासून संध्याकाळ पर्यंत.			

गायनप्रकाश

प्रकरण ३६

रात्रौमान

शामकल्याण	शुद्धकल्याण	मोहनकल्याण	झिंजुरी
यमनकल्याण	हमीरकल्याण	भूपकल्याण	जंगला
पूर्व्याकल्याण	जयंतकल्याण	कमोदकल्याण	काफी
कल्याणी			रवामज
नाट	छाया	छायानाट	
सावनीनाट	कमोदनाट	हमीरनाट	
केदारनाट	नटनारायण		

कान डा	दरवारीकानडा	नायकीकानडा
कौशीककानडा	भियाचाकानडा	गहाराकानडा
बागेशरीकानडा	साहाना	अडाना
कंदारा		
बिहाग	शेकरा	बिहागडा
मालकंस	परज	सोनी
हिंडोल	मारु	बसंत
छलत		पंचम

प्रकरण ३६

बहार	वसन्ताचा बहार	केदाराचा	बहार
कानाड्याचा	बहार	बागेसरीचा	बहार

प्रकरण ३७

॥ योयं ध्वनिविशेषस्तु स्वरवर्णविभूषितः ॥ रं

जको जनचित्तानां सरागः कथ्यते बुधः.

टीका— जो ध्वनि विशेष ह्मणजे अनक्षरनादात्मक सप्तस्वरैकरूप भूषित आणि चौसष्ट वर्णात्मक जनाच्या चित्ताते संजन करणारा जो तो राग असे

भैरव आदिरागपाचरागिण्याह वर्तमान आहे.

संस्कृत

॥ गंगाधरः शशिकलातिलकस्त्रिनेत्रसंपर्षे ॥

॥ विभूषिततनुर्गजकृत्तिवासाः ॥ भासस्त्रि ॥

॥ शूलकरयष्टि वृक्षे उधारी शक्रांबरो जयति ॥

॥ भैरव आदिरागः ॥ १ ॥

॥

॥

गायनप्रकाश.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ अथ भैरवरूपवर्णनं ॥ डमरूत्रिशूलधारीपद्मगहा ॥
॥ रीसिनोद्धसद्भ्रसितः ॥ धृतशशिगंगोतिजटोजिनविकटोभैरवोसमद ॥

कृ ॥ १ ॥

टीका

॥ डमरूत्रिशूलकरिधरिसर्पाचाहारभस्मचर्चयेले ॥ शिरिशशिगंगा ॥
तिजटाजिनयमृगचर्मभैरवेधरिले ॥ १ ॥

भैरवराग संस्कृत.

धैवतासंग्रहव्यासोरिपहीनोथमातकः ॥ भैरवः स तु विज्ञेयो धैवता
दिकमूर्छनः ॥ १ ॥ ऋषभः कोमलो यस्य धैवतश्च तथा विधः ॥ भवेदं
श विभागेन पंचानामिह मेलनं ॥ २ ॥ भैरवः शिवरूपो यमादिरागः प्र
कीर्तितः ॥

दोहोरा

अंसन्याससबधैवतादिहैहोत ॥ धैवतूरनमूर्छनभैरवमाततुदोत ॥ १ ॥

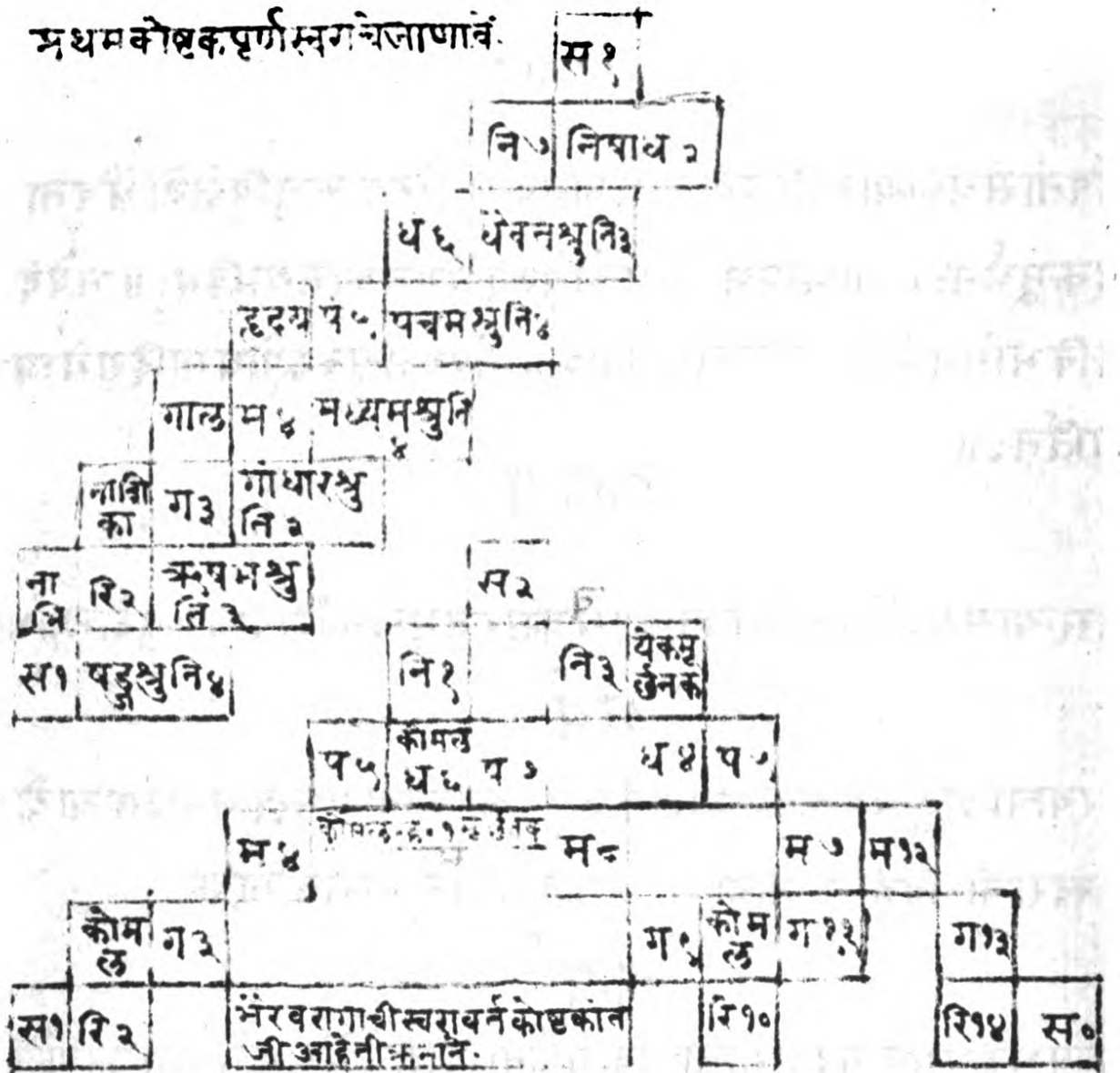
अर्थ

भैरवात्वा शङ्ख धैवताच्या अशोक स्तुत युक्त करावा ॥ ऋषभ पंचम या दो
न स्वरांनी विहीन जाहाला. आणि मध्यम स्वरांत गावा.

तात्पर्य

ऋषभस्वर शङ्ख सदृश गावा येकमूर्छना विशिष्ट धैवत घेतला. ह्मणजे
पंचम स्वराचे जे चरम उच्चारण त्यापेक्षा यत्किंचित् उच्चारण अधी
क होते. ह्मणून रिपहीन व मध्यम चरम गावा ॥

गायनप्रकाश

परावाङ्मूलचक्रायापश्यंतीनाभिसंस्थिता ॥ हृदिस्था

मध्यमाज्ञेया

शङ्खमुखावृत्तउत्पन्नहोते. तीवाणीच्यारप्रकारची परा१ पश्यती २ मध्यमा ३ बैरवरी ४ परामंजुकवाणी मूलचक्राचेठायीहोते. पश्यंतीनामक नाभिस्थानीहोते २ हृदयाचेठायी मध्यमाहोते. ३ ब्रह्मयंथिह्म० कंठदे

भैरवराग

शाचेठायी होने ४

सरिगमपधपमगरिगमगरिस॥धु॥निसनिधपमरिगमगरिस॥१॥

ध्रुवपदनवीन

स्वरज ऋग्वच० चोना ४

प्रथमस्वरजस्वरमाधिये गायिये धेवतसो आदि आदिराग समज प्र॥

अंस-याससबधेवतादिहेहोत धेवतपूरनमूरछन भैरवप्रातनुदोनप्र॥१॥

ध्रुपदाचा अर्थ

संस्कृत -- खं आकाशं रातीति गृण्हातीति स्वरः नाभिः तस्माज्जा

तः स्वरजः आकाशस्य परमेश्वर नाभित्वा तत्रैव शब्दोत्पत्त्या षड्भ्यः

नाभिस्थानिकत्वात् तत्साधनत्वं पूर्वयत्नः कार्य इत्यर्थः

प्राकृत -- ख ह्यणजे आकाशाच्या प्रतग्रहणकर्ता जो नाभि त्या

पासून झाला जो तो स्वर त ब्रह्मलिंग आणि परमेश्वराचा नाभिजोनें-

आकाश तेथेच शब्द उत्पन्न होतं. पद्धती नाभिस्थानि होतो ह्यणुनच

प्रथमस्वर आंदोयतन साध्य करावा.

प्राचीन स्वरावर्त

सरिग मपधनी सप्तमूरमेमनणेमो २० अरोहि अवरोहि जान

न सवकोचे निधपमगरिग॥१॥

गायनप्रकाश

संस्कृत— शिवमनिशमर्चयंतीजपंकरोत्यन्वितासुखीभिर्या ॥
 साभैरवीप्रमुदिताध्यानविलीनासुशोभतेसुवने ॥ १ ॥ स्फटिकर
 चितपीठेरम्यकेलासभृंगेविकचकमलपत्रैरर्चयंतीमहेशं ॥ करधू
 तजपमालापीतवर्णायताक्षीसुकविभिरियमुक्ताभैरवीभैरवस्त्री ॥ १ ॥
 प्राकृतआर्या— शिवपूजारतनित्यध्यानधरुनिभैरवीस्वपतिच
 रणा ॥ शरणार्थिजनासिअभयदेष्टीजिचाहीसरव्यासदाचरणा ॥ १ ॥

भैरवी

भैरवी

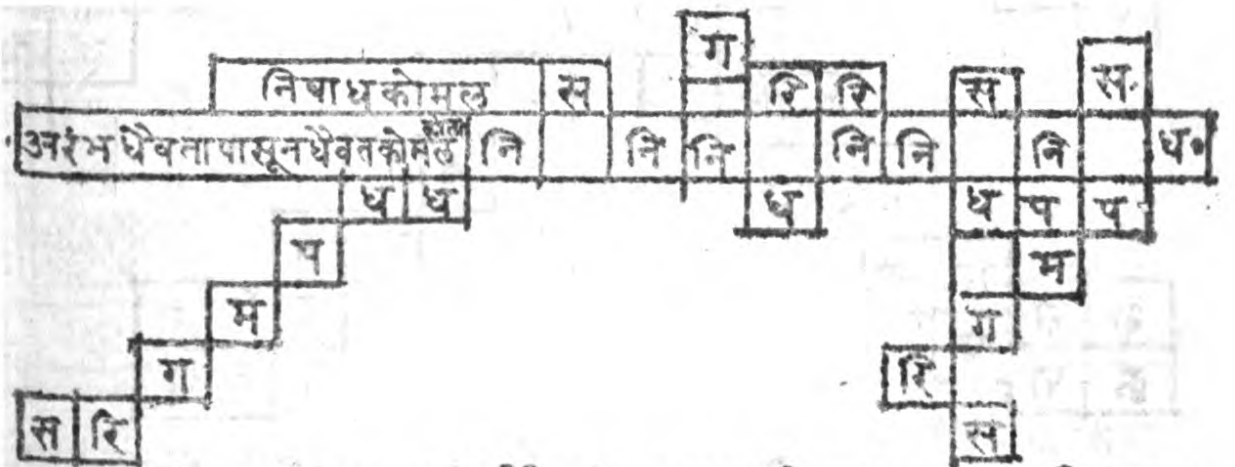
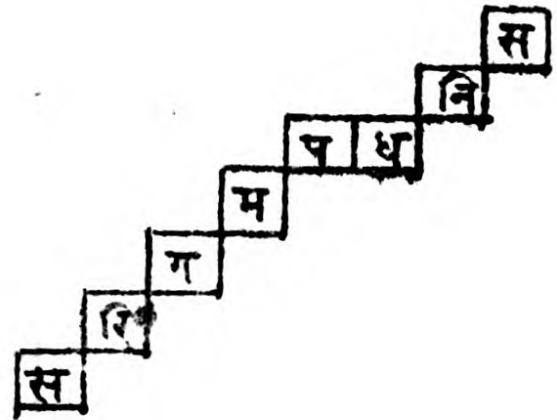
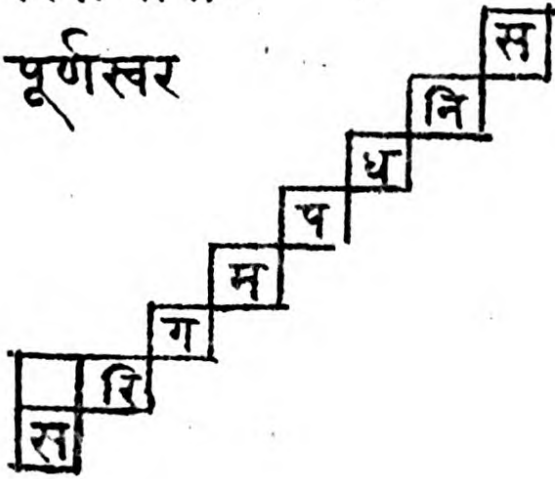
॥संस्कृत॥

संपूर्णा भैरवीज्ञेया ग्रहांस न्यास मध्यमा ॥ सौवैरी मूर्च्छनाज्ञेया मध्य
माग्रामचारिणी ॥१॥ केचिदेनां भैरवस्य स्वरेज्ञेया विचक्षणैः ॥

भैरवी रागिणी स सात स्वर ला ग ता त. ग्रह अणि न्यास अंसस्व
र मध्यम स्वरा पासून अथवा धैवत व निषाद व ऋषभ कोमल करून
भैरवी गावी.

भैरवीची स्फरावर्त

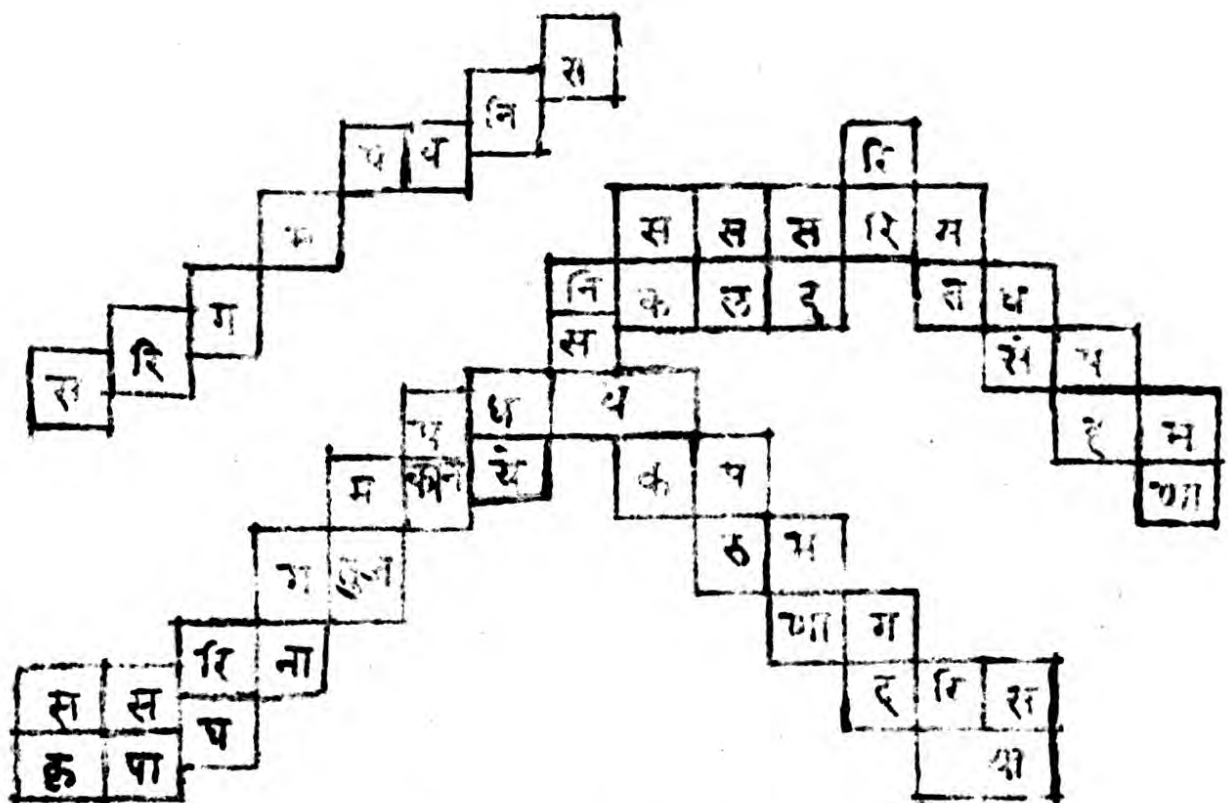
पूर्णस्वर

म, प, ध, नि, स, रि, ग, म, ही भैरवी एक सती गातात. ध, नि, स, ग,
म, ध, म, अशी ही कोणही गातात.

गायन प्रकाश

ह्रीं भैरवी मध्यम ग्रहन्यासांशस्वरें करून गावी. लौकिकांत त ही
दो प्रकारची भैरवी गातात. त्यांची नावे सिंद भैरवी, शुद्ध भैर
वी, मध्यमग्रहस्वराची भैरवी, शुद्ध. धैवतग्रहस्वरानी भैरवी
दअसे.

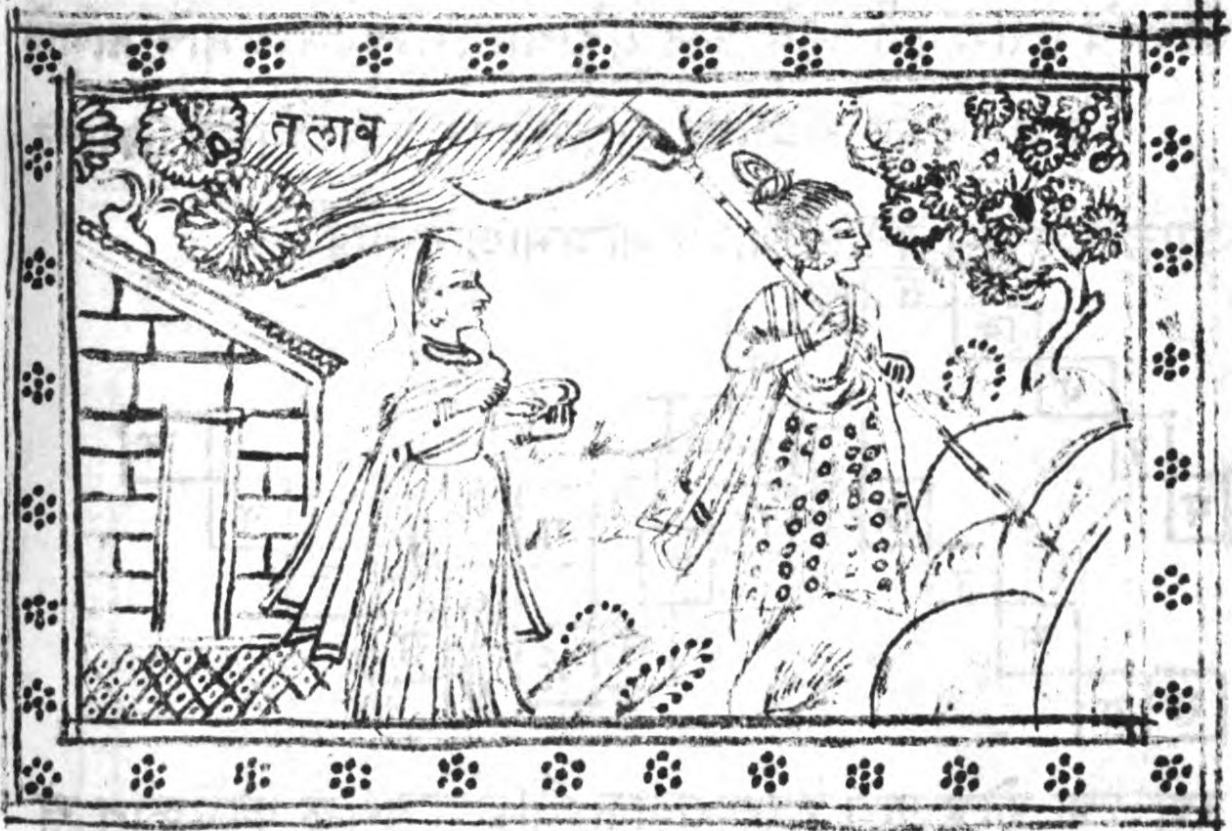

रूपायना तुजकानयेकरुणा सकलदुरिनसंहरणा कृपा०॥

बंगाली

संस्कृत—कक्षानिवेशितकरंडधरस्तपस्वी भासस्त्रिशूलपरिमंडित
नामहस्तः ॥ भस्मोज्ज्वलो निविडहस्तजटाकलापा बंगाल इत्यभिहितः स
रुणार्कवर्णः ॥ १ ॥

रागहं विशेष्य आहं ह्यनूपुल्लिंगवर्णनकेले वस्तुतः भैरवस्त्री जाणावी.
कक्षीपात्रविशेषा धरुनीहानी त्रिशूलवामकरी ॥ भस्मोज्ज्वलिनतनुर्जी
बंगालीरविसमाजटाहिधरी ॥ १ ॥

ओडवः पंचभीयुक्ताः स्वरैषद्भिस्तुपाडवः ॥ संपूर्णः सप्तभियुक्त एव रा
गास्त्रिधामतः ॥ १ ॥

गायनप्रकाश

बंगाली औडवाज्ञेया गृहांसंन्यास षड्भुभाक ॥ रिधहीनाचविज्ञेयाम्
 र्छना प्रथमा मता ॥ पूर्णावामंत्रयोपेता कलिना येन भाषिता ॥

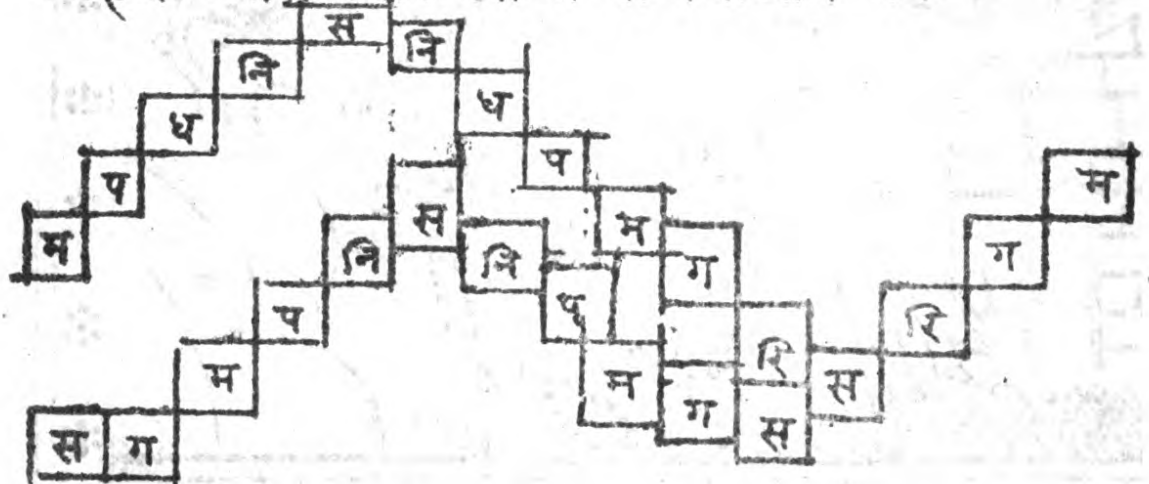
बंगालीचेलक्षण

अक्षरम आणि धेवत हे दोन स्वर नाहीत दोन स्वरांनी विहीन जोराम
ओडव पाच स्वराचा

पूर्वग्रहस्वरषड्भु प्रथममूर्च्छना अंसस्वर दोनमूर्च्छना त्यागजाणावा.
कोणाचे मतसंपूर्ण आहे. परंतु ग्रहन्यासांसस्वर मध्यमाचे जाणावे.

हे राग इकडे अप्रसिद्ध आहेत परंतु शास्त्रावरून लिहिले

आहेत ज्यासु येतील त्याणी या प्रमाणाने गावे.

रवालचा कोष्टकांत पंचस्वरात्मक औड व वरीले कोष्टकांत सं
पूर्णस्वरान्चा राग आहे. स, ग, म, प, नी, स १ म, प, ध, नी, स, रि, गु, म,
इति बंगाली

बैरागी

विनादयती दयितसुकेशी सुकंकणाचामरचालनेत्रा ॥ कर्णेदधानासुररक्ष
मुष्ण्वरांगनेयंकथि वराटी ॥ १ ॥

आर्या

पतिसहविनोदकरित्येकरिचामरधरुनिचलितनेत्राजी ॥ कर्णिसुरपुष्पे
धरिंबैराटी भैरवासदाराजी ॥ २ ॥

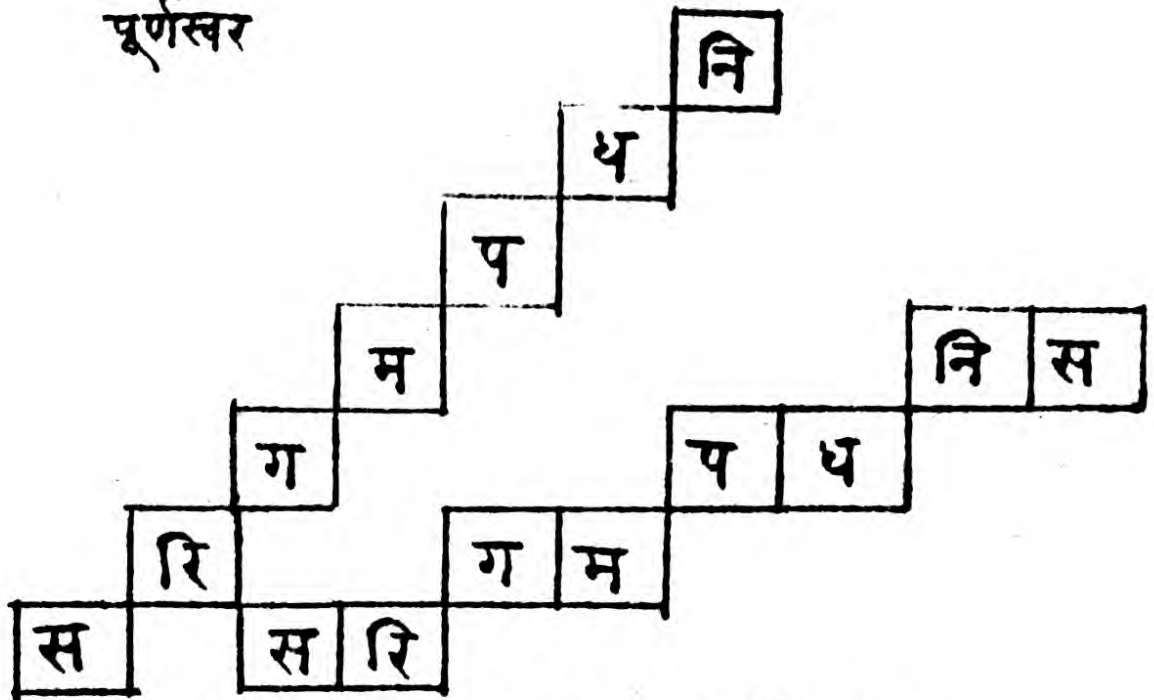
गायनप्रकाश

षड्ग्रहंशकन्यासावैराटीकथिताबुधैः प्रथमामूर्च्छना तस्यांसंपूर्णकीर्ति
वर्धनी ॥१॥

अर्थ

पूर्वग्रहस्वर षड्ग्रहंशस्वर षड्ग्रहसंयोजनमिच्छतो त्याज्यस्वरही षड्ग्रहपूर्वकिं
वा अपरस्वरज्ञाणावा.

पूर्णस्वर

स रि ग म प ध नि स

हेराग दक्षिणदेशांत कचित् प्रसिद्ध आहेत. जाला याची

चीज येतअसेल त्याणे या स्वराप्रमाणे गावी. कोणी यारागास
वैराती तोडी असे म्हणतात. हाराग संपूर्ण होय.

मधुमाधवी

न्यःधासहासंपरिरभ्यकामंसचुंबितायाकमलायताक्षी॥ स्वर्णछविःकुं
कुमलिसदेहासामध्यमादिःकथितामुनिद्वैः

मधुमाधवीपतिसहआलिंगनकरुनिचुंबितीवदनी कुंकुमलिसत्नूजी
हेमामामध्यमादिवदतिमुनी

ही रागिणी मुख्य परंतु विरहिणी नहे. पतिसहित आहे.

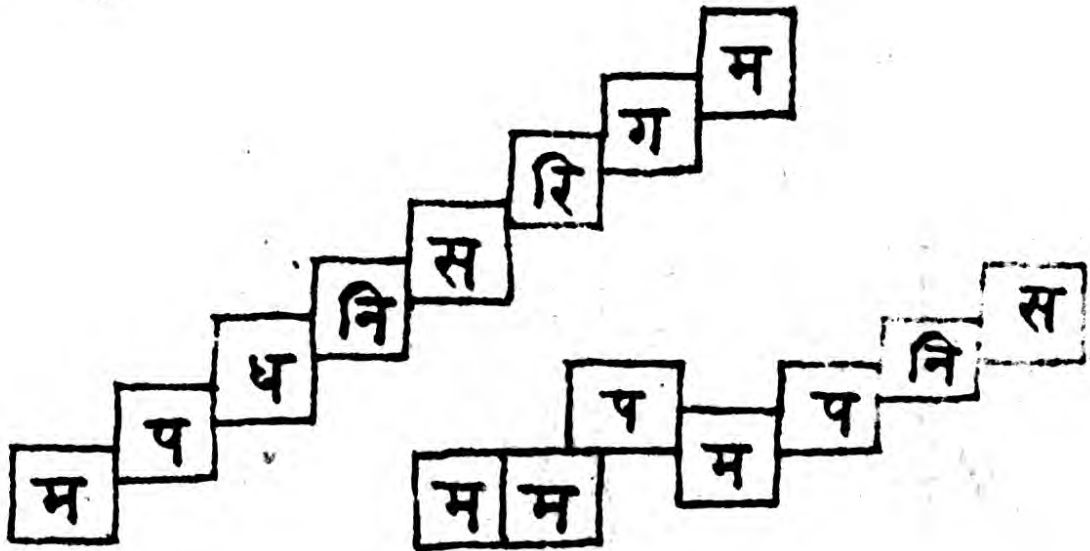
गायनप्रकाश संस्कृत

मध्यमादिश्वरागातात्प्रहंसन्यासमध्यमा॥
संपूर्णकथितातश्चैरिधहीनक्वचिन्मता १॥

टीका

मधुमाधवीरागिणीच्चा मध्यमस्वरादिआरंभ ग्राह्यस्वर आनि न्यास
स्वरमध्यमचजाणावा.

कोणाच्यामतीरिध यादोन स्वरांनी हीन

मपधनिसरिगम

ममपमपनिस

सिंधवी

उच्चतनुस्तनुरतनुजघनेशोणांशुकात्रिशूलंका॥

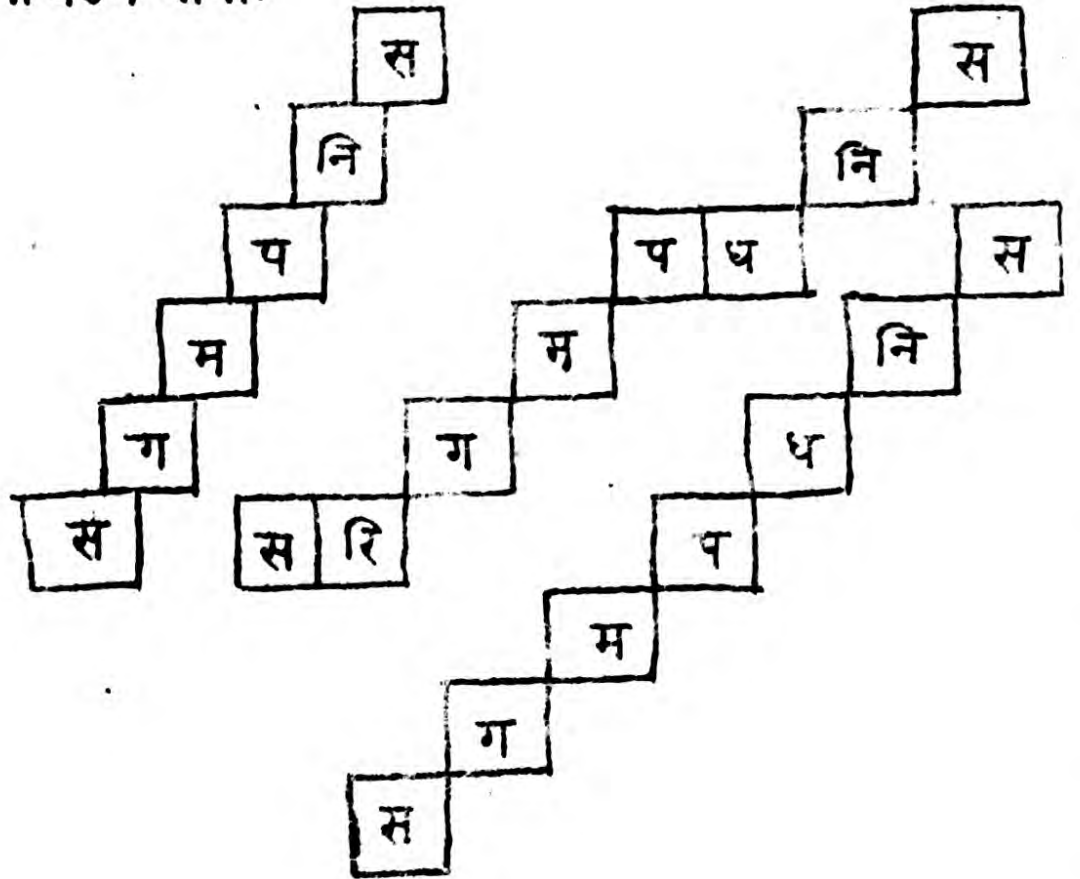
गौरीकरिगतिरभिमतयुधासैंधव्यतिश्रुधा॥ १॥

त्रिशूलयाणिःशिवभक्तिरक्ता रक्तांबरधारितबधुजीवा प्रचंडकोपार
सवीयुक्तासासैंधवीभैरवरागिणीयं॥

पङ्कग्रहांसकन्यासासंपूर्णसंधवीमता मूर्छनात्तरपंदास्यात्केचित्पा
डनिकामता ॥१॥ रिधिहीनाभवेन्नित्यंरसेवीरेप्रयुज्यते ॥

सिधुभैरवीचेतीनप्रकारआहेत. षाडव ओडव संपूर्ण उत्तरपङ्का
ची मूर्छना घेईन गावी.

स ग म प निस

मेघमल्हार

मेघरागपाचस्त्रियासहित.

भूपाली और गुजरी देसी कार मल्लार
तनक बियोगिनी कामिनी मेघराग की रानी

मल्लार रूपवर्णनं

नीलो घनान्तरालेलः लितः पीतांबरो विरः ॥ मृदुह
सितोति पिपासितचातपाष्पेषु मल्लारः ॥ ११ ॥

आर्या

नीलछविनि धिडघनी शोभे पीतांबरा सिकसुनिकटी ॥
मल्लार मृदुसीयेतीचातक तृषार्तजानकटी ॥ १२ ॥

मेघमल्लार

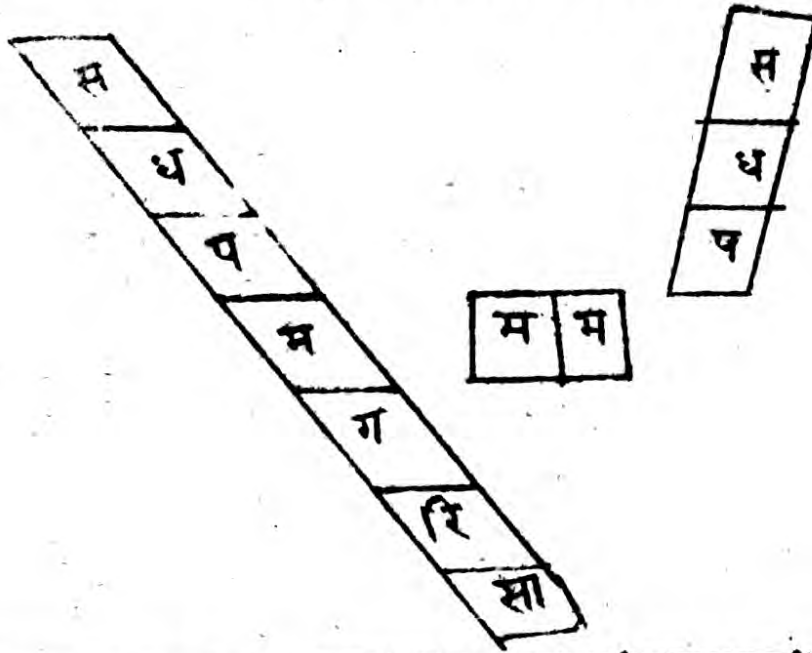

॥ मेघः पूर्णः सत्रयः स्यादुत्तरायतमूर्छनः ॥

॥ विकृतो धैवतो गेयः शृंगाररसपूरकः ॥

टीका. मेघराग तीन षड्जा शिवाय होत नाही संपूर्ण आहे धैवत ग्रह न्यास स्वर जाणावा.

॥ मल्हारास निष्ठा धवर्ज ॥ मध्यमापासून आरंभ ॥

ममग	मप	मगरि	मगमप	धपमग	मपमगरि	
सारिри	सारिसाम	मपधसा		धपमगरि		सा
रिरिसाम						

॥ आयोरि पाव सजल साजगाज मदनयनरी सप्रबल जात पितमये
कलीनवकुंज सदन आपवन बादगज बादरमतवार कारभार आ
वत उरपावत पदपंठरदन आयो.

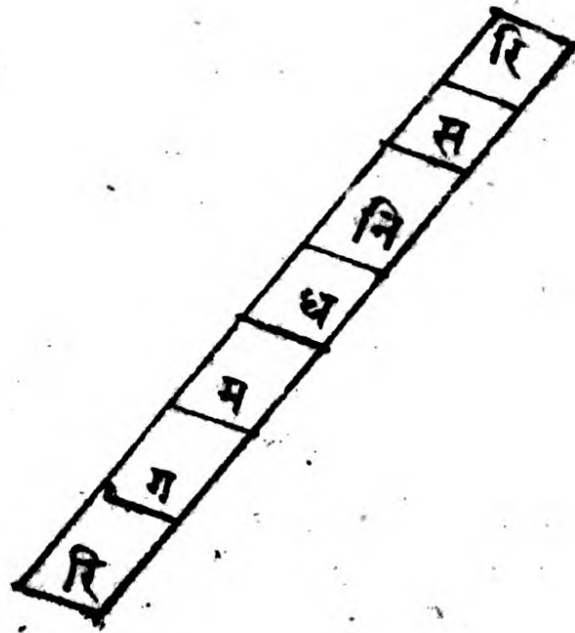
धनिसरिगमपध

॥ श्लोक ॥ निद्रावशं साकपदेन कांतं विबोधयंती सरतोत्स्र
 केव ॥ गौरीमनोज्ञाशुकपुच्छवस्त्रारख्याताचदेशीपरिपूर्णचिन्ता ॥
 ॥ आर्या ॥ पतिनिद्रितपाहूनिजागृतकरि सरतउत्स्रकागौरा
 ॥ हरितवसनपरिधानादेशीजीरागिणी स्वस्वरवपारा ॥ १ ॥

श्लोकः॥ देशीपंचमहीनास्यात् ऋषभत्रयसंयुता॥ कलो
पलतिकाज्ञेयामूर्छनाविकृतर्षभा॥ १ ॥

टीका॥ देशीरागपंचमस्वरविहीनतीनऋषभानेयुक्तगावी
कलोपलतिकासंज्ञकमूर्छनाविकृतर्षभकोमलजाणावा.

रिगमधनिसरि.

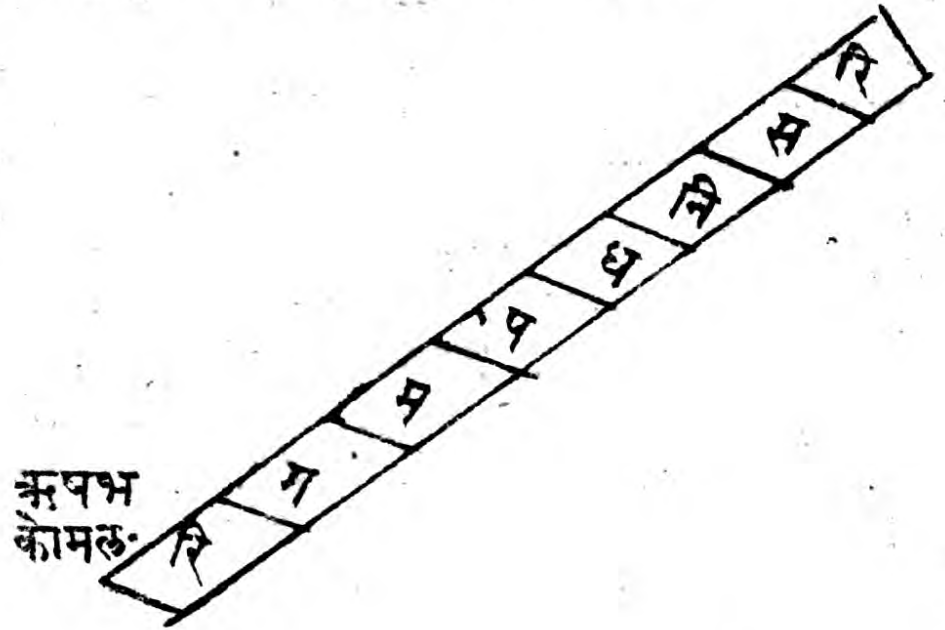
गुजरी शामलकांतिसुकेशीमलयतरूपलुवांतशयनकरी ॥ श्रु
तिवरिवीणाढेवीदक्षिणदेशीयसगिणीगुजरी ॥ १ ॥

॥ श्यामासुकेशीमलयद्रुमाणांमृदूलसत्पल्लवतल्पमध्ये ॥ श्रुतो
स्वराणांदधतीतिभागंतत्रीमुरवादक्षिणगुर्जरीयं ॥ १ ॥

॥ श्लोक ॥ ग्रहांस न्यास ऋषभासंपूर्णा गुर्जरीमता ॥ सप्तमा
मूर्छनातस्यां बहुल्या सहमिश्रिता ॥ १ ॥

॥ टीका ॥ ग्रहस्वर आणि न्यासस्वर ऋषभमूर्छनासातवी बहु
री रागमिश्रित करून गावी प्रहरदिवसाचे आंत.

रि ग म प ध नि स रि

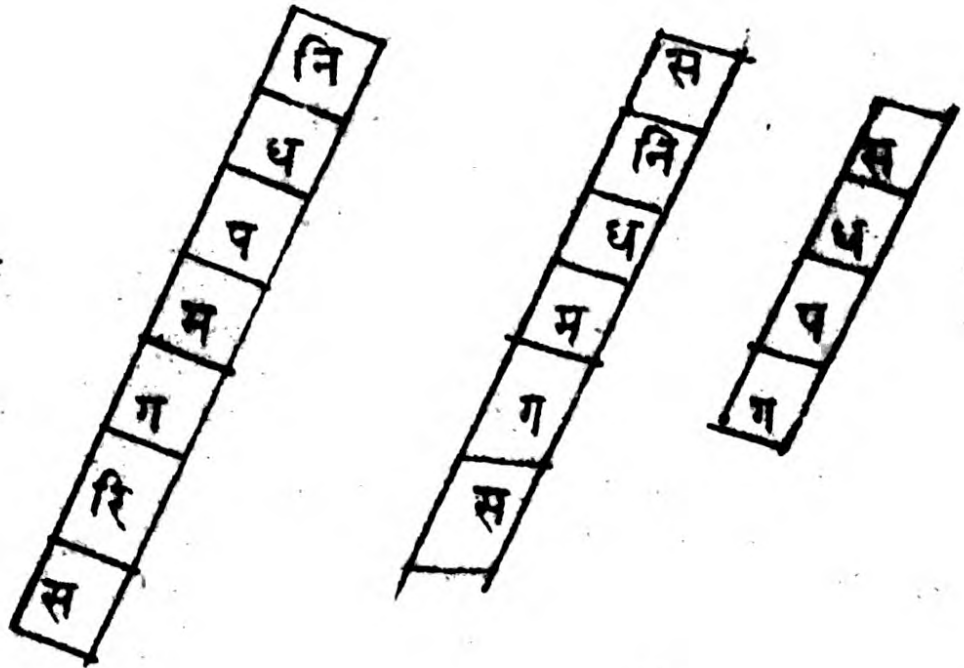
बीभास- दोला लोला विपिने तरलित वलयं विभूष्य भूपाङ्गी॥
 कांते प्रसिता त्वं तं कुंकुमपीता स्मराङ्गीता॥ १ ॥
 गौरद्युतिः कुंकुमलिप्त देहा तुंगस्तनी चन्द्रमुखी मनोज्ञा॥ भर्तुः स
 मीपं विरहे णदीना भूपालिका शान्तिरसे यमुक्ता॥ १ ॥

॥ षड्गु ग्रहां सकन्यासाभूयाली कथिता बुधैः ॥

॥ मूर्छना कथिता यत्र संपूर्णा शांति केरसे ॥ के
चिन्तुमनिहीनेयं औडवापरि कीर्तिता ॥ रिपही
नेत्यपि केचित् ॥

टीका. षड्गु ग्रहस्वर आणि मूर्छना संपूर्ण शांति रसाने ठायीं गावी.

ही रागिणी सूर्योदय प्रभास मयीं गावी.

सरिगमपधनिसा सगमधनिध गपधसरिग.

मल्हार.

आयी॥ गोरकृशापिक कंठा गायनक रुनीपतिस्मरणक
रित्ये॥ वीणा धरुनिकरी वनिमलिनामल्लारिकारडत
फिरत्ये॥ १॥

श्लोक॥ गौरीकृशाकोकिलकंठनादागीतखलेनात्मपतिस्मरण
आशय वीणांमलिनारुदंतिमल्लारिका यौवनदूनचित्ता॥ १॥

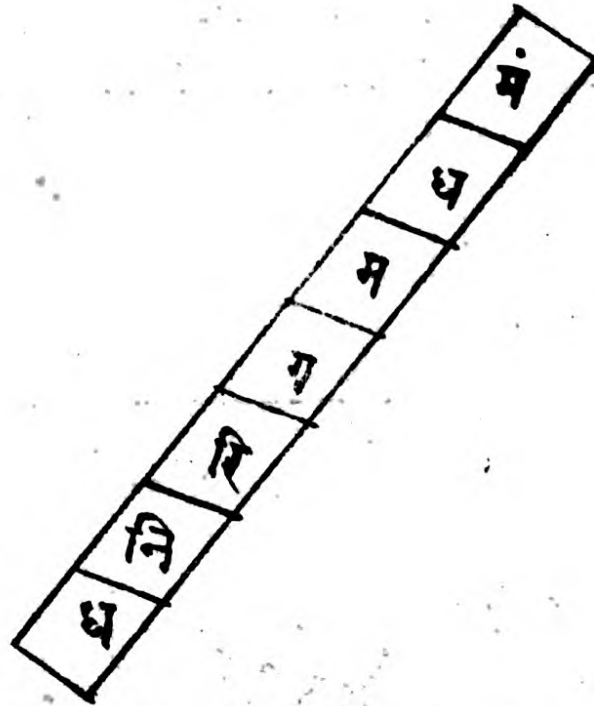
गायनप्रकाश.

॥ महारिसर्पहीना स्यात्तृहंसन्यासधैवता ॥

॥ पौरबीमूर्छनाज्ञया वर्षास्सखदासदा ॥

टीका.

॥ पूर्वषड्ग आणिपंचमयेणेकरूनहीन ग्रहंसन्यासधैवत
स्वरजाणावा पौरबीसंज्ञक मूर्छनावर्षी काळाचे दायी सर्व
काळगावी सखप्रद होत्ये महारिखणू मगातात मेघमल्हा
र प्रायः अप्रसिद्ध जाणावा.

धनिरिगमधम

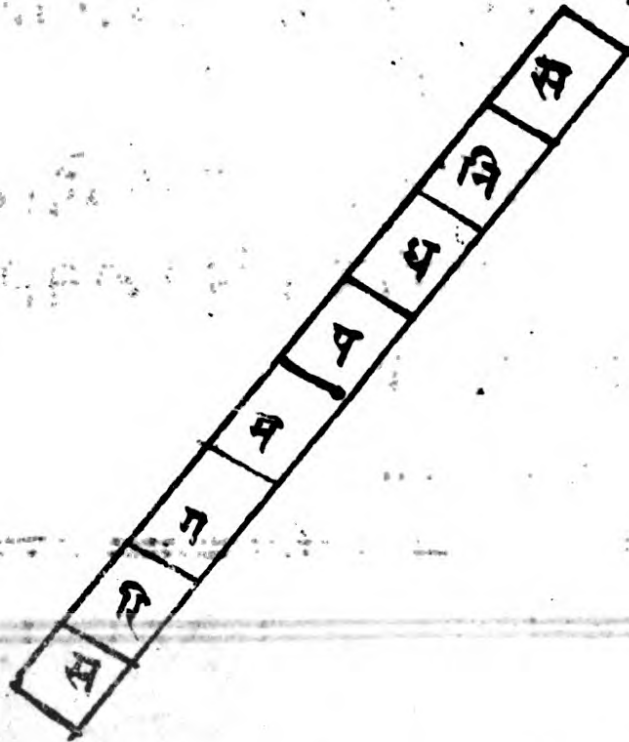
तनक.

॥ कमलदलाच्या शयनीनिद्राकरीपतिवियुक्त
विरहाने ॥ तनकाठंकपतिजिचाभाषणक
रिसांत्वपूर्वप्रेमाने ॥ ॥

॥ शय्यासुसमानलिनीदलानांवियोगिनींवीक्ष्य
विषण्णचित्तः ॥ सुवर्णवर्णोगृहमागतः सन् सं
भाषतेयांकिलंकसंज्ञः ॥ १ ॥

॥ टंकास्यानुविधाषड्संपूर्णास्यापिमूर्छना॥

सरिगमपधनिस.

श्रीराग पांच भार्यासहित त्याचतसविरा॥

श्रीराग.

॥ धनासरी आसावरी मारू बहुरी बसंत ॥

॥ श्रीर कीरागिनी गावत अति दुर्लभ ॥ १ ॥

॥ अष्टादशब्दः स्मरचारुमूर्तिः ॥ महोत्तमसत्यलुबक कर्णपूरः॥

षड्भादिसेव्यारुणवस्त्रधारी ॥ श्रीरागराजः क्षितिपालमूर्तिः॥

अथ श्रीरागरूपवर्णनं

॥ कनकातपत्रमूले लोलदुकूलगजाश्रयोरारजम् ॥

॥ श्रीरागोरिवलभोगीनीरुजराजिंभजन्योत्प्ले ॥ १ ॥

आर्या

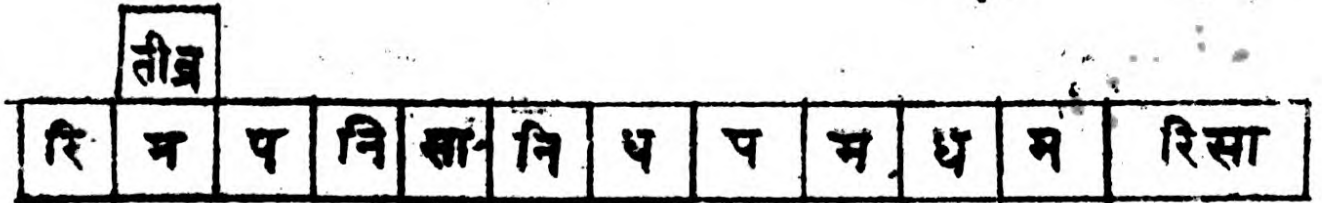
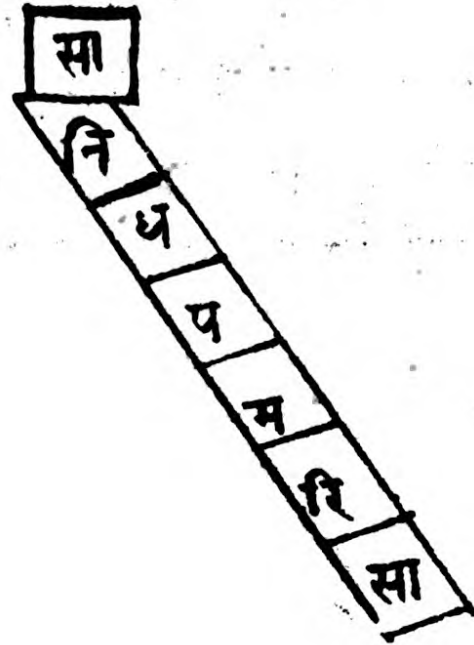
॥ कनकातपत्रशोभेशिरितैसीकमलमालवेषि
यत्नी ॥ श्रीराग अरिवलभोगी वसुनिगजावरि
सुकांतिसाधियत्नी ॥ २ ॥

॥ श्रीराग ॥

॥ श्रीरागो यो हि विख्यातः स त्रयेण विभूषितः ॥

॥ पूर्णः सर्वगुणोपेतो मूर्च्छनाप्रथमामता ॥ केचि
तु कथयन्त्येन ऋषभत्रयसंमतं ॥

सरिगमपधनिसरिगमपधनिसरि.

॥अथ धनाश्रीरागिणीरूपवर्णनं॥

॥दुर्वा भविभाविरहासहालिरवंतीपटेपतिरुदती॥

॥स्मपितकुचासितगह्वास्थिरधमिल्लाधनाश्री

स्यात् ॥ १ ॥ आर्यै ॥ दुर्वादलश्यामतनुर्मनोज्ञा

कांतंलिरवंतीविरहेणदूना॥श्वेतकपोलेनयना

श्रुविंदुनिष्पदिनीधौतकुचाधनाश्रीः॥ १ ॥

॥ सत्रयाहीन ऋषभाषाडवामा धनासरी ॥

॥ मूर्छनाप्रथमागेयारसेवीरे प्रयुज्यते ॥ १॥

॥ आदिषड्जापासून ऋषभराकून मध्ययेकषड्ज धैऊन त
नीयषड्जपर्यंत धनासरीचा विश्राम कोणीधैवतावाचून
गातात आरोह धैवतवर्ज अवरोह मात्र धैवतयुक्त घेतात.

स

नि नि

ध

ध

प

प

म

म

ग

ग

स

स

निषाधकोमळ नि

ध

प

मध्यम
अष्टम

प

ग

स

सगम प ध नि स.

॥ आसावरी रूपवर्णन. ॥

॥ चलकंदलीदलमौलिर्मलयाचलगाकलक्षण
चरणा ॥ आसावरीसकरुणाबहीहिशालिनी
लीना ॥ १ ॥ श्रीखंडशैलशिखरेशिरिपुच्छ
वस्त्रामातंगमौक्तिककृतोद्यमहारवाह्निः ॥ आ
कृष्यचंदनतरोरुतरंवहंतिआसावरीसुवल
यो ज्वलनीलकांतिः ॥ १ ॥

॥ आसावरी गरित्य का धग्र हांशाच औडवा ॥ नमस्तु धै
वतागेयो करुणारसनिर्भरा ॥ भग्र हांशा पंचमेन ही
नावा षाडवा मता ॥ ककुभाया विनिष्पन्नावदंतीति
मनीषिणः ॥

प्राकृत.

॥ आसावरी रागिणी ऋषभ आणि गांधोरं करून विहीन
धैवत गृह न्यासांस स्वर जाणावा येणे करून औडवा जाणा
वी कोणाच्या मते मध्यमग्र हांश पंचमावाचून षाडवा जाणावी.

ध प प
म म
नि स स
ध नि स
म. ध
ग
रि
स
नि
ध

ध निस म प ध म ध निस रि ग ध

मालवी

॥ इंदुमुखीकनकाभादीर्घालंबालकातुलाच
लङ्क॥ अरुणांबरा नृपवरानृत्वरयंतीमार
वीसमिते॥ १॥

॥ अथ वसंतरागरूपवर्णनं ॥ केशगङ्गि शुक एषः प्रवेशि
ताम्राङ्कुरः पिकस्य मुखे ॥ अरुषवसनवसंतो गौरसुवे
शोरसालगतः ॥ १ ॥ शिखंडबर्ही च यवत्थं चूडः कर्ण
वतं साकृतशोभिताम्नः ॥ इंदीवरश्यामतनुर्विलासी
वसंतकस्यादलिमंजुलश्रीः ॥ १ ॥

वसंतराग.

॥ वसंतकः स्यात्संपूर्णो सत्रयः कथितो बुधैः ॥

॥ श्रीरागमूर्छनावान्नगेयारागविशारदैः ॥ १ ॥

॥ वसंतरागाचे स्वरसंपूर्णश्रीरागाची मूर्छनावसंतासध्यावी.

स
नि
ध
प
म
ग
रि
स

सरिगगमपधनिस.

॥ रक्तोत्पलं हस्ततले नियुक्तं विभावयंती तनुदेहव
 छिः ॥ रसालवृक्षस्य तले निषण्णा शोकाश्रिता सा
 किल मालवश्रीः ॥ ॥

कल्याणरागरूपवर्णनं ॥

॥सद्यत्रचामरोष्ठस्तांबूलीभौलिरत्नमालावान्॥कल्याणः
सितवासाराजासिंहासनासीनः १ ॥आर्या॥चामरुत्रस्त
शोभेतांबूलकरीमुकुटिमालरत्नाची॥सिंहासनीसदारास्थि
तगतिकल्याणहोययलाची॥ १॥

स
नि

ध

प तीव्र

म

ग कोमल

रि

स

निनि सारिम गमप धपमगरि नि॥ यात्रा मुकाम ऋष
भावर गमपधनिसानिधपमगमधपगरि सानिनि सारिनि

नाट्यरसगुरूपवर्णनं

॥ खेटककृपाणपाणिः प्रतर्जयन् वैरिणोरणे रुण्टकः ॥

॥ हरितालाभो हारी हयचारी धीरधीर्नाटः ॥ १ ॥

॥ तुरंगमे स्कंधनिषिक्तबाहुस्वर्णप्रभः शोणितशोणगात्रः ॥

॥ संग्रामभूमौ विचरन् प्रतापी न दोयमुक्तश्च तुरंगमूर्तिः ॥

शगनाटकः

॥ गायनप्रकाश ॥

॥ गृहांसन्यासषड्भुः स्यात्संपूर्णनटिकामता ॥

॥ प्रथमामूर्छनाज्ञेयागमकर्बुधामता ॥

॥ प्राकृत ॥

॥ अंसन्यास आणग्रहषड्भुस्वरापासून जाणावा सप्तस्वरा
चा नटराग होय.

स
नि
ध
प
म
ग
रि
स

सरिगमप धनिस.

॥ कर्नाटरागवर्णनं ॥
 ॥ सा सी ग ज दंत प्राणि नील ग लो मी न भूषितः कर्णे ॥
 ॥ शृंगार वीर पोषी कर्णादौ योषिता मिष्टः ॥ १ ॥
 ॥ कृपा ण पाणिर्गज दंत पत्र मेकं बहू दक्षिण हस्त
 केने ॥ संस्तूयमानः सर चारुणाद्यैः कर्णाटरागः क्षि
 तिलक्ष्म मूर्तिः ॥

॥ गायनप्रकाश ॥

॥ त्रिनिषादोधसंपूर्णो निषादो विकृतो भवेत् ॥

॥ मार्गचि मूर्छनाज्ञेया कर्णादोयं सरवप्रदः ॥

॥ प्राकृत ॥

॥ निषाधापासून कानाडारागाचा आरंभ संपूर्ण आहे निषाधविकृत होतो एकांशग्रहण अंशद्वयत्यागः

आरोहि अवरोहि उलटपुलरे से होत.

ये सप्त सूरसाधनिकि बुलायि गायि
धुरपदमधस्तनले गायनस्वर०

स

निषाद नि

धैवत ध

पंचम प

मध्यम म

गांधार ग

रिखव रि

स्वरज स

नि

निरिगमपधनि

॥ केदाररागरूपवर्णनं ॥

॥ जटिलोहियोगपट्टोविधुस्रकलमौलिरु
हसद्भसितः ॥ गंगाधरस्तपस्तपस्वी ध्यानर
तोतीवकेदारः ॥ १ ॥

॥ जटादधानः शतचंद्रमौलिर्नागोत्तरीयो धृतयो
गपीठः ॥ गंगाधरो ध्याननिमग्नचेताः केदाररागः
कथितस्तपस्वी ॥ १ ॥

॥ गायनप्रकाश ॥

॥ केदारो रि ध ही नः स्यात् औ ड वः परि की र्ति तः ॥

॥ नित्रयो मूर्छना मार्गी का कली स्वर मंडिता ॥ केचि
त षा ड व मिच्छंति केदारं ऋषभं विना ॥

॥ प्राकृत ॥

॥ केदारराग ऋषभ आणि धैवतयेणे करून हीन जाणावा औ
ड व जाणावा कोणाच्या मतीं षा ड व रिषभविहीन गातात.

स ग म ग म प म म ग म प प म ग स ग म प ध नि स नि ध प म ग स

निसगमप नि निसग म प ध नि.

॥ कामोदी ॥

॥ पीतवसननेसेजीसुकचाकोकिलरवेसुदुःखाजी ॥

॥ वनिरुदनकरितफिरत्येपतिच्याशोधार्थकामवी
राजी ॥ ॥

॥ पीतवसानावसनंसुकेशीवनेरुदंतीपिकनादवूना ॥

॥ विलोकयंतीविदिशीतिभीताकामोदिकाकांतमनु
स्मरंति ॥ १ ॥

गायनप्रकाश.

॥ धांसन्यासग्रहा पूर्णो रवीमूर्च्छनामता ॥

॥ मल्लारी निकटे गेया कामोदीचनि गद्यते ॥

॥ शिवभूषण केदार युक्ता सर्वस्वरप्रदा ॥

प्राकृत

॥ धैवतां सग्रहन्यास संपूर्ण मल्लारिस्वरं करून युक्त
गावी शंकराभरण आणि केदारराग युक्त गायली अ
सतां फार स्वरप्रद होईल.

ध नि स रि ग म प ध

धनि सरिगमपध.

॥ मालकंसरागरूपवर्णनं ॥ शामलतनुः पीतवसनधारीहारी
 स्रुपुष्पयष्टिकरः ॥ आभातिमालकंसः स्त्रीभिः सिंहासनासीनः
 ॥ टीका ॥ शामलतनुपीतवसनपुष्पाचीयष्टिधरलिकरपद्मी
 ॥ सिंहासनीविराजितयुवतीसहमालकंसनिजसद्मी ॥ १ ॥

मालकंसराग

॥ दौड़ी गौड़ी गुन कलीखं वावती को कव ॥ माल
कंस की रागिनी गावत अति दुर्लभ ॥ १ ॥

॥ मालकंसराग पांच रागिण्यासह वर्तमान आहे ॥

॥ आरक्तवर्णो धृतगौरयश्चिर्वरिः स वीरेषु कृतप्र
वीरः ॥ वीरैर्वृतो वैरिः कपालमाली मालीगतो
मालवकौशिकोयं ॥

गायनप्रकाश.

॥ षड्ग्रहांसकन्यासः संपूर्णः कौशिकोमतः ॥

॥ मूर्च्छनाप्रथमाज्ञेयाकाकलीस्वरमंडिता ॥

॥ रिपहीनंतुबद्धधागायंत्यौडवकौशिवं ॥

स रि ग म प ध नि स

स
नि ध
म ग
स

स नि ध सा ग मग धमग मग म ध नि स नि
नि ध म ग म ग सा०

स ग म ध नि स.

गायनप्रकाश.

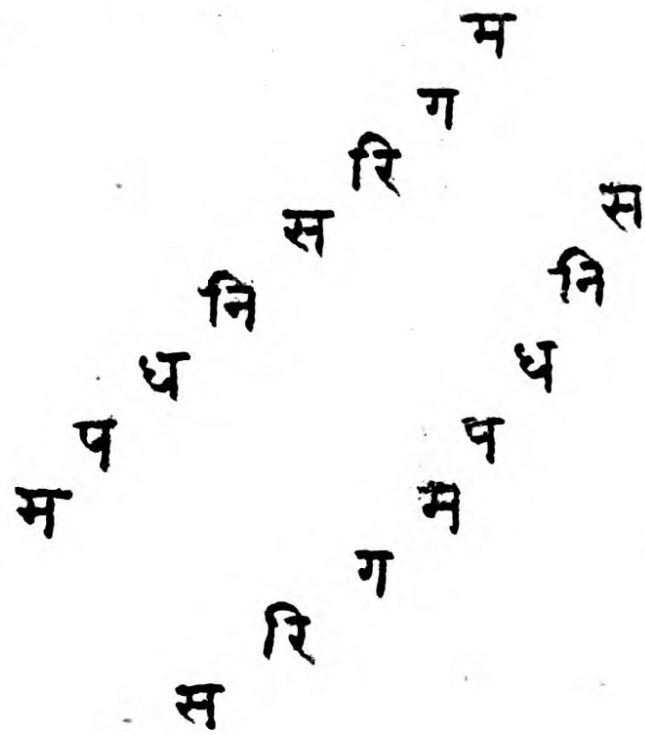
- ॥ कलितविपंचीविपिनेललिताहरितारुणां वराहरिणैः॥
 ॥ धवलांगरागरचनामृदुवचनाभूषितातोडी॥१॥
 ॥ तुषारकंदोज्वलदेहयष्टिःकाश्मीरकर्पूरविलिप्तदेहा॥
 ॥ विनोदयंतीहरिणं वनांते वीणाकरा राजतितोडिकेयं॥

गायनप्रकाश

॥ मध्यमां स ग्रह न्यासा सौ वेरी मूर्छे नाम ता ॥ संपूर्णा कथि
ता तस्मैः तोडि स्त्री कौशिकस्य च ॥ ग्रहां स न्यास षड्भ्य
केचिदत्र प्रचक्षते ॥

॥ मध्यमस्वराचा अंशग्रहन्यास स्वरही मध्यमाचा जा
णावा कोणी षड्भ्य ग्रहांस स्वरें करून गातात.

म प ध नि स रि ग म. स रि ग म प ध नि सा.

॥ अथ गौरी राग रूप वर्णनं ॥ श्यामा कामाक्रांता कांत वियोगा
 महासुगौरीयं ॥ मणिमयसुकुचा वरणा वीणापाणिः प्रवी
 णोच्चैः १ निवेशयंती श्रवणे वतंसं मात्रां कुरं को किल नाद
 र्म्यं ॥ श्यामामधुश्रावितसूक्ष्मनादा गौरीयमुक्ता किल को हलेन १

॥ गायनप्रकाश ॥

॥ ग्रहांस न्यास षड्भुजस्य रिपहीनास्वरप्रदा ॥

॥ प्रथमामूर्खेनाज्ञया गौरीसर्वीगसंहरी ॥

॥ ग्रहांस न्यासस्वर षड्भावा होय ऋषभ आणि पंचमेक
रून हीन ओडव जाणावी.

स
नि
ध
म
ग
स

स ग म ध नि स सरि ग म प ध नि स.

गुणकलि.

॥ शोकपरायणनयना धूलीने अंगलिमहायजिने ॥

॥ सोडुनिकंशसदुःखाप्रियविरहकृशशरीरगुणकरिचें ॥

॥ शोकाभिभूतनयनारुणदीनदृष्टिर्नम्राननाधरणि

धूसरगात्रयष्टिः ॥ आमुक्तचारु कवरीप्रियदुःखव

तीसंकीर्तितागुणकरीकरुणकृशांगी ॥ ॥

गायनप्रकाश.

॥ रिधहीनागुणकरी औडवापरि कीर्तिता ॥ निग्रहां
शातुनन्यासाकैश्चित्पड्गुत्रयामता ॥ रंजनीमूर्च्छना
चात्रमालवाश्रयणीतुसा ॥

॥ ऋषभआणिधैवतयादोनस्वरानीविहीनऔडव
जाणावीअन्यमतीनिषादपूर्णषड्गुत्रयेकरूनयु
क्तगातात.

नि
प
म
ग
स
नि
स
ग
स
नि
स
ग
स

निमगमपनि मगमनिम.

॥ खं वावती गगिणी रूप वर्णन ॥

॥ खं वावती स्यात्सुख दार सजा मौंद र्यल्य वण्य विभू
षितांगी ॥ नाद प्रिया को किल नाद तुल्या प्रियं व
दा कौशिक रागिणीया ॥

॥ गायनप्रकाशः ॥

॥ धैवतांसग्रहन्यासाषाडवात्यक्तपंचमा ॥ षंवाच
तीचविज्ञेयामूर्धनापौरवीमता ॥

॥ धैवतांसग्रहाजाणावीवपंचमेकरुन्हीनहोयः ॥

ध
म
ग
रि
स
नि
ध

धनिसरिगमध.

॥ कुकब ॥

॥ स्वर्णतल्लुरतिमंडितचंद्रमुखीचंपकस्रजा क
कुभा ॥ नेत्रकटाक्षेपाहेपरमाद्दीपावलीमहाशोभा ॥

॥ स्वर्णीतमांगीरतिमंडितांगीचंद्राननाचंपकदान
युक्ता ॥ कटाक्षिणीस्यात्परमाविचित्रादाननयुक्ता

गायनप्रकाशः.

॥ धैवतांमग्रह्न्यासासंपूर्णाककुभामता ॥

॥ तृतीयमूर्छनापेताशृंगाररसमंडिता ॥ १ ॥

॥ अंसन्यासस्वरधैवताच्चाजाणावासप्रस्वरेंक
रूनयुक्त आहृतीशृंगाररसेंकरूनयुक्तगावी.

ध
प
म
ग
रि
स
नि
ध

धनिसरिगमपध

॥हिंदोलरागरूपवर्णनं॥

॥संस्कृत॥मालामशोकचंपककमलानामुद्गह्न
हाभूयः॥ललनांदोलितदोलालोलोहिंदोलकोगौरः॥
॥टीका॥अशोकनीरजचंपकमालीहिंदोलराजरा
जअसे॥चोपाळ्यासहलवितीरमणीज्याचीतनूहि
गौरदिसे॥ १ ॥

॥हिंदोलराग॥

॥रामकलीपटमंजरी औरकहेदेवसारव॥येनारी
हिंदोलकीलालितबिलावलराव॥ १ ॥

॥हिंदोलरागपांचरागिण्यासहितआहे॥

॥नितंबिनीमंडितरंजितामलालासुखेलसुखमा
दधानः॥स्वर्चःकपोतद्युतिकामयुक्तोहिंदोलरागः
कथितोमुनींद्रैः॥

स

ग

म

प

ध

नि

पूर्ण

तीव्र

पूर्ण

पूर्ण

संपूर्ण

ग

ग

म

ध

नि

मा

नि

ध

निध

मगस

निमा

ग

मध

नि

सा

निध

म

ग

सा

ग.

गायनप्रकाश.

॥ हिंदोलकोरिपत्यक्तः सत्रयोगदितो बुधैः ॥

॥ मूर्च्छनाशुत्थमध्यास्यादौ डवः काकलीयुतः ॥

प्राकृतः.

॥ हिंदोलरागास ऋषभ आणि पंचम हे दोन स्वर वर्ज आ
हेत तीन षड्जावांचून गाऊन ये हाराग औडव होय.

सगम धनिस कोणाच्या मतीं सगम पनिस.

रामकली.

॥ कांचनविभातिभासरभूषानिलांशुकाधि
करम्या ॥ रामकृतीरनुवदंतीसुदतीदयिते
तिकेयाते ॥ १ ॥

॥ हेमप्रभाभासरभूषणांचनीलंनिचोलंवपुषा
वहंति ॥ कांतेसमीपेकमनीयकंठमानोन्म
तारामकलीमतेयं ॥ १ ॥

गायनप्रकाशः

॥ षड्ग्रहांसकन्यासापूर्णाशमकरीमता ॥

॥ मूर्च्छनाप्रथमाज्ञेयाकारुण्येसाप्रयुज्य
ते ॥ रिधेत्यक्तातु केचित्तां केचित्पंचम
वर्जितां ॥

॥ रामकलीरागिणी षड्ग्रहांसस्वराकोणीऋ
षभधैवतावाचूनगातातपंचमावाचूनही
औडवगातात-

स
मि स स
ध नि नि
प ध ध
म प म
रि ग म ग रि
स स स

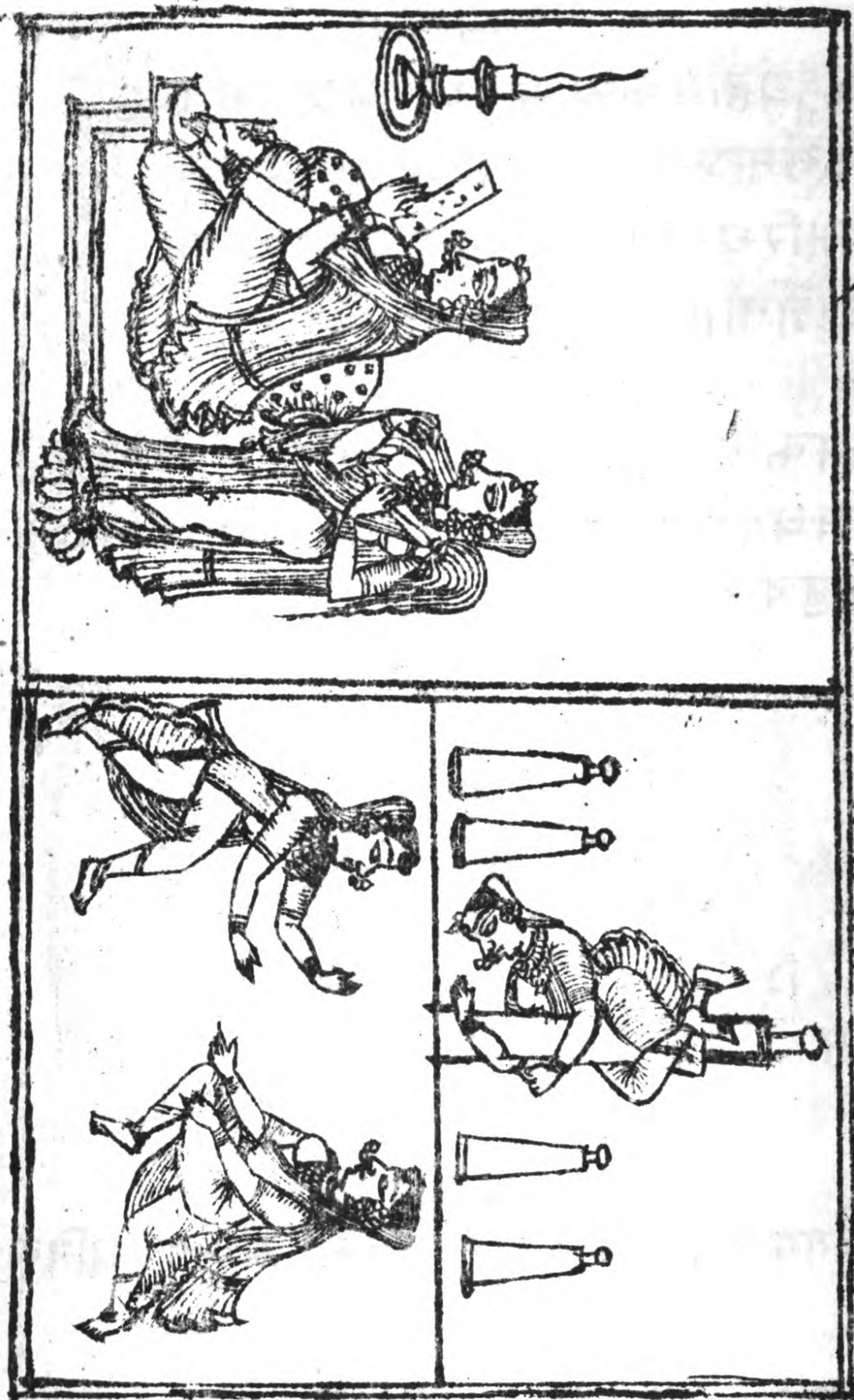
सरिगमपधनिम मगमपनिस सरिगमधनिस

॥पटमंजरी॥ पादेजांत पटमंजरी अ

देसारव॥ देवसारवसग महंभूर्ति

प्रसिद्ध आहे.

जाणावा॥

रुलता.

॥ कुटिलाललतांललितोविभातयातोविनीत
तांनटयन् ॥ नुजुतपररतिचिन्होगदतिवधूं
चदुपदुःखिन्मां ॥ १॥

॥ आया ॥ कुटिलत्वेललितेसीयेउनिवदेप्रभात
समयांती ॥ पररतिचिन्हेंलपउनिजीच्याप्रि
यरगल लितरविकांती ॥ १॥

॥ गायनप्रकाश.

॥ निषादांशग्रहेयं स्यादौडवारिपवर्जिता ॥

॥ मूर्छनोत्तरमंदास्यात्करुणायां प्रयुज्यते ॥

॥ निषाधग्रहस्वरअंसस्वर न्यासस्वरही तोच
जाणावाउत्तरषड्भाचीमूर्छना.

स
नि नि
ध ध
म म
ग ग
स स
नि नि

निसगमधनिसनि.

॥ रागबिलावली ॥

॥ वेलावली विनीना ताली वनचारिणी तरलहारा ॥
 ॥ सरव्यादर्शित दर्पण करतल धृततत्कृताभरणा ॥
 ॥ संकेतदीक्षा दयिते च दत्वा वितन्वती भूषणमं
 गकेषु ॥ मुकुः स्मरंती स्मरमिष्टदेवं वेलावली
 नीलसरोजकांतिः ॥ १ ॥

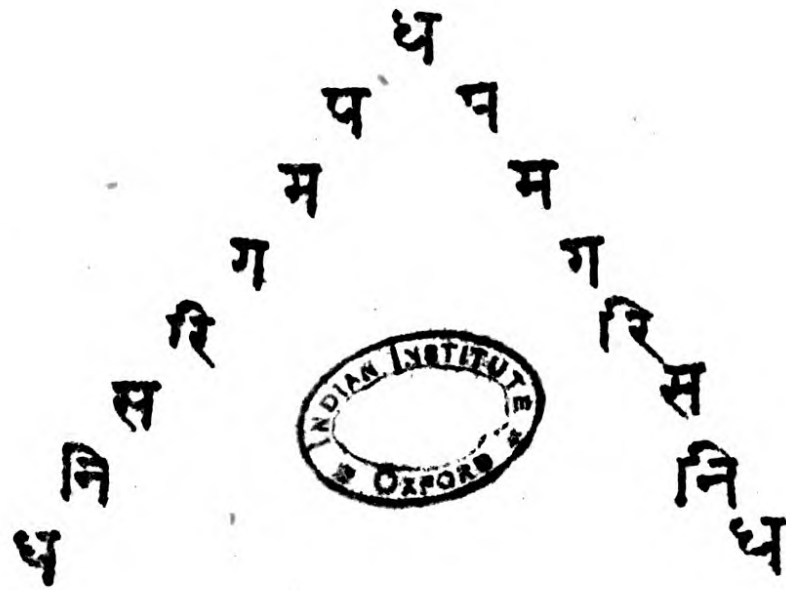
॥ गायनप्रकाश ॥

॥ धैवतासग्रह न्यासा पूर्णावेलीमता ॥

॥ पौरवी मूर्छनाज्ञेयारसे वीरे प्रयुज्यते ॥

बिलावलरागाचें लक्षण.

॥ ग्राह्यस्वर धैवत आहे व तीव्र कोमल भेदवानही
धैवत होय व त्याज्यस्वरही धैवत होय धपासू
न आरंभ तो निषादरोह करून धैवतांत गावा.

धनिसरि गमपध.

14 B 41

14 B 41

14-B. 41.

Indian Institute, Oxford.

Bequeathed by
the late J. Sutherland Law Esq. B.C.S.
August 1885.

